



Усмонхон АЛИМОВ,
Ўзбекистон муслмонлари
идораси раиси, муфтий



БИТИМЛАРНИНГ ЭНГ ЯХШИСИ

Оила Яратганнинг розилигини топиш, пок йўл билан наслни давом эттириш мақсадида курилади. Шунинг учун динимиз никоҳга инсоний алоқаларнинг энг муҳими сифатида алоҳида эътибор беради. Зеро, жамият ёмонликларнинг барча турларидан ҳоли, тинч ва обод бўлиши, аввало, оила тинчлигига боғлиқ. Ота-она ўз масъулиятини ҳис қилиши ва бажариши билан оилада хотиржам муҳит пайдо бўлади.

Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бир ҳадисларида: “Никоҳ менинг суннатимдир, ким суннатимдан воз кечса, у мендан эмас (яъни, умматим қилиши лозим бўлган ишни қилмабди)”, деганлар. Демак, никоҳ асосида турмуш куриш Аллоҳ таолонинг буйруғи, Пайғамбаримизнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) суннатлари экан. Никоҳ сабабли инсон ўз насл-насабининг поклигини сақлайди, иффатини асрайди, бузуклик, зино сингари ҳаром ишлардан тийилади.

“Никоҳ” сўзи луғатда “яқинлик”, “боғланиш” маъноларини англатади. Никоҳ ақди (битими) эса битимларнинг энг яхшисидир.

Ҳанафий мазҳабининг мўътабар фикҳий манбаларидан ҳисобланган “Дуррул мухтор”нинг “Никоҳ китоби”да зикр этилганидай: “Одамзотнинг никоҳ ва имондан бошқа жаннатда ҳам давом этадиган ибодати йўқ. Ҳар қандай шартнома маълум муддатдан сўнг кучини йўқотади, аммо бирибидан рози бўлган эр-хотиннинг никоҳ битими умрбод тугамайди”.

Кейинги пайтларда мамлакатимизда оилалар мустаҳкамлиги, келин-куёвларнинг бахтли, туғилажак зурриётларнинг

соғлом бўлишлари учун кўплаб хайрли тадбирлар амалга оширилмоқда. Ана шундай ишлардан бири оила ва фарзандлар иқболини ўйлаб, никоҳ олдидан келин-куёвни тиббий кўрикдан ўтказишдир. Кўрик янги қурилажак оила дуч келиши эҳтимоли бўлган кўнгилсиз воқеалар олдини олишга хизмат қилади. Шу билан бирга, дунёга келадиган зурриётларга, қолаверса, уларнинг яқинларига ҳам жуда катта фойдаси бор.

Оила жамиятнинг ажралмас бўлаги бўлиб, у қатъий қонун-қоидаларга бўйсунди. Насл бардавом бўлиши, жамиятнинг таназзулга учрамаслиги учун оила мустаҳкам бўлиши зарур.

Жамиятнинг келажаги порлоқ, катта имкониятларга эга бўлиши, аввало, ўзининг ажралмас негизи бўлган оилаларнинг маънан соғломлигини талаб қилади. Бу эса қуйидаги шартларга риоя этилишига боғлиқ. Улар: эр-хотин орасидаги ўзаро ҳурмат ва тотувлик; эркак киши ўзининг оила устуни эканини ҳамда раҳбарлик масъулиятини ҳис этиши ва бунга амал қилиб яшаши; аёл кишининг оила ички ҳолатларига масъуллиги; ота-она фарзандларини қадрлашлари, уларга адолатли бўлишлари; фарзандлар ота-оналарига яхшилик қилишлари.

Шу каби шартларга риоя қилинса, оилада соғлом муҳит вужудга келиб, тарбия топаётган фарзандлар одоб-ахлоқли, эл-юртга хизмат қиладиган инсонлар бўлиб вояга етишади.

Мустаҳкам оила йилида Аллоҳ таоло оилаларимизга тинчлик-омонликни барқарор, файзу баракотини зиёда қилсин.

ҲАЛОВАТ НИМАДА?

Ҳаловат ҳалолликда. Динимиз таълимотлари инсон табиатига том уйғундир. Кўнгил поклик ва ҳалоллик истади. Ишонмасангиз, ўзингиз синаб кўринг. Мисол учун, бирор нопок, ножўя иш қилаётганни кўрдингиз ёки ўзингиз шундай иш содир этиб кўйдингиз дейлик. Яратганнинг азобидан кўрқасиз, ичдан эзиласиз, ўзингиздан уяласиз, афсусланасиз, юрагингизнинг қаеридир зиркиради.

Ҳаловат ибодатда. Бугун “оммавий маданият” жарчилари “лаззатлар кони” дея оғиз кўпиртираётган кўнгилхушликлар замирида биргина саждада бўлганичалик хузур-ҳаловат топилмайди.

Ҳаловат тақвода. Буни ҳали қалбини шайтон тўлиқ эгаллаб улгурмаган фосиқ кимсалар ҳам эътироф этишади. Чунки улар қилаётган номаъқул ишлари бошида завқ туйишса ҳам, сўнг доим афсусланишади. Чунки кўнгиллари ҳаловат тополмайди.

Ҳаловат Аллоҳни эслашда. Балиқ сувда, одам эса ибодат, Аллоҳни эслаш ва Унга итоат этишда топади. Шу боис мўмин қалби безовта бўлмайди. Яратган меҳрибонимиз: **“...Билингиз, Аллоҳнинг зикри билан калблар ором олади”** (*Раъд, 28*), деб марҳамат қилган.

Ҳаловат тўғрисида. Мўминни бошқалардан ажратиб турадиган муҳим сифатлардан бири тўғри сўзлашдир. Ҳадисда, мўмин кўрқоқ, бахил бўлиши мумкин, аммо ёлғончи бўлмайди, дейилган. Ёлғончи, хийлагар одам айби фош бўлишидан нукул хавотирда юради, ҳаловати бўлмайди.

...Бу рўйхатни яна давом эттириш мумкин. Гапнинг лўндаси: ҳаловат мўминга хос фазилатлардир. Имони комил бўлсагина, инсон камолотда юксалади.

«HIDOYAT»

Ойлик диний-маърифий,
илмий-адабий нашр

Муассис

Ўзбекистон муслмонлари идораси

Бош муҳаррир

Нуруллоҳ МУҲАММАД РАУФҲОН

Таҳрир хайъати

Усмонхон АЛИМОВ
Абдулазиз МАНСУР
Абдуразоқ ЮНУС
Ортиқбек ЮСУПОВ
Анвар ТУРСУН
Аҳад ҲАСАНОВ
Зоҳиджон ИСЛОМОВ
Абдулҳамид ТУРСУН
Ҳайдархон ЙЎЛДОШХЎЖАЕВ
Баҳодир КАРИМОВ
Эркин МАЛИК
Муҳаммад Шариф ЖУМАН
Исомиддин ОЛИМОВ
Абдул Жалил ХЎЖАМ
(Бош муҳаррир ўринбосари)
Муҳтарама УЛУҒОВА

Муқова

«Voris Design» маркази билан
хамкорликда тайёрланди.

Бадий муҳаррир

Ҳайруллоҳ ҚУДРАТУЛЛОҲ ўғли

Саҳифаловчи

Баҳром ИКРОМОВ

Матни

Раҳима КАРИМЖОН кизи
терди.

Манзилимиз

100002 Тошкент шаҳри
Заркайнар 18-берк кўча 47^а-уй;
Тел: 240-08-23, 227-34-30.
Интернет сайтимиз: www.hidoyat.uz
Интернет почтаимиз: hidoyat_jurnali@mail.ru
Ўзбекистон Республикаси Матбуот ва
ахборот агентлигида рўйхатга олинган.
Гувоҳнома рақами 0177.

Босишга 2012 йил 22 февралда рухсат берилди.
Босмаҳонага 2012 йил 24 февралда топширилди.
Қоғоз бичими 60x841/8. Адади 50.000 нусха.
2174 -сон буюртма. «Sharq» нашриёт-маъбаа
акциядорлик компаниясида босилди. Тош-
кент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41.

Кўлэмалар қайтарилмайди.

Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан
фарқ қилиши мумкин. Келтирилган иқтибос ва
рақамлар учун муаллиф масъул. Хат юборилгани-
да исмлар тўлиқ, манзил аниқ ёзилсин. Мақолалар
кўчириб босилса ёки иқтибос олинса, «Ҳидоят»дан
олингани кўрсатилиши шарт.

МУНДАРИЖА

Мустаҳкам оила йили	
Усмонхон АЛИМОВ	
Битимларнинг энг яхшиси	1
Таянч нуқта	
Ҳаловат нимада?	2
Идора ҳаёти	
Буюк адиб, улуғ подшоҳ	5
Малайзиялик меҳмонлар	5
Мустаҳкам оила йили	
Мухаммадназар ҚАЮМОВ	
Эҳтиёт бўлган яхши	6
Яхшиликка чақириш	
Жозоба ЖАМОЛ қизи	
Тўғрисўзликка одатланинг	7
Илм масканларида	
Ибодулла АХРОРОВ	
Авлодлар эҳтироми	9
Ҳадис шарҳи	
Силаи раҳм умрни узайтиради	10
Оила одоби	
Мухтарама УЛУҒОВА	
Меҳр-муҳаббат булоққа ўхшайди	11
Истиқлол шарофати	
Абдусалом УМАРОВ	
Миллий кутубхонамизнинг янги биноси	12
Халқона ўғитлар	
Момоларимиз айтади	13
Насихат	
Муайяда РАҲМОН	
Ибрат бўлишлари керак-ку	15
Ҳасанхон ҚАЮМОВ	
Кечирини ўрганайлик	15
Ибрат	
Зумрад ФОЗИЛЖОН қизи	
Сиз буюк хулқ узрадирсиз	16
Мунаввар олам	
Эркин ИБРОҲИМОВ	
Ақлини қўрмаган одам	17
Мазҳабимизни ўрганамиз	
Алоуддин КОСОНИЙ	
Дин ҳукмларини тартиблаш... ..	18
Журналхон илҳами	
Жаҳонгир ФОЗИЛ	
Тўртликлар	
Зайниддин НЎЪМОНХОН ўғли	
Ўтинч	23
Шеърия	
Исмоил МАҲМУД МАРҒИЛОНИЙ	
Ахли диллар бирла суҳбат қурсангиз	24
Фиқҳ	
Мерос масаласи	26
Тарбия	
Имоммуҳаммадхон МУНАВВАРҚОРИ ўғли	
Бола хулқи нега бузилади?	28
Маишур муфассирлар	
Ҳомиджон ИШМАТБЕКОВ	
Улуғ ханафий олим	29
Яхшиликка чақириш	
Мубашшир АҲМАД	
Қарзни узмай бўлмайди	30
Гулрух МУХТОРОВА	
Сабок	31
Минтақа	
Сибирга Ислом дини ёйилишига доир	32

4 ФАРИШТАЛАР ҲОЗИР БЎЛАДИГАН НАМОЗ

Тунги уйқудан сўнг инсоннинг фикру хаёлида ёмон ўйлар қолмайди, улар тоза бўлади. Покланиб, тоза фикр, мусаффо ақл билан уйғонган одам кунни Аллоҳ таолога ибодат (бомдод намозини ўқиш) билан бошласа, онги ва кўнглида покиза ва соф туйғулар нақшланади.

Улуғларимиз ибрати

Зайниддин ЭШОНҚУЛОВ

8 ҲАЗРАТ АЛИШЕР НАВОИЙ ЎГИТЛАРИ

Улуғ шоир айрим ёшлардаги курук манманлик, ажодларни назар-писанд қилмай, ўзини ҳаммадан юқори қўйиш одатини асло ёқтирмаган. Кўча-қўйда, мажлисларда кўкрагига уриб, мактанувчиларни ҳажв қилади, уларни камтарликка, сўз билан эмас, иш билан ўзларини кўрсатишга чақиради.

Масала

14 СЎРАГАН ЭДИНГИЗ

Балиқ ва қушларни динимиз амрларидан чиқмаслик шарт билан боқиш мумкин. Бу шартлар асосан қуйидагилар:

1. Уларни боқиш билан фахр ва кибрга берилиб кетмаслик керак.
2. Уларни парвариш қилиш ва уларга эътибор бериш зиммасидаги мажбуриятлардан қалғитиб қўймаслиги керак.
3. Улар ўз вақтида озиқлантирилиши лозим.

Хабарлар

20 ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Индонезия Ислом уюшмаси масжидлар орасида интернет орқали ўзаро жонли (online) алоқалар ўрнатиш тизимини ишга туширмоқчи. Бу билан намозхонлар ўртасида Ислом адабиётлари ва фикрлар алмашинувини йўлга қўйиш кўзда тутилган. Индонезия дунёда энг кўп мусулмон яшайдиган мамлакат ҳисобланади. Яъни, 237 миллион аҳолисининг 85 фоизи мусулмондир. Расмий масжидлар сони бир миллионга яқин.

ФАРИШТАЛАР ҲОЗИР БЎЛАДИГАН НАМОЗ

“Куёш оғишидан то тун қоронғусигача намозни мукаммал адо қилинг ва тонгги ўқишни (бомдод намозини) ҳам (адо қилинг). Зеро, тонгги ўқиш (фаришталар) ҳозир бўладиган (намоз)дир” (Исро, 78).

Барча муфассирлар бу оят кундалик беш вақт фарз намозларга ишора эканига ижмо қилишган.

Уламолар оятдаги “оғиш” (“дулук”) сўзи тафсирида икки хил фикр билдиришган. Биринчиси – куёшнинг оғиши. Ҳазрат Умар, ўғиллари Абдуллоҳ, Абу Ҳурайра, Ибн Аббос (розийаллоху анхум) ва бошқа бир гуруҳ тобей олимлар шу фикрни айтишган.

Иккинчиси – кун ботиши. Бу фикрни ҳазрат Али, Ибн Масъуд, Убай ибн Каъб (розийаллоху анхум) айтишган. Ибн Масъуд (розийаллоху анху) оятдаги бу калиманинг тафсирида бундай деган: “Жоним изнида бўлган Зотга қасам, у (вақт) рўздорнинг оғзини очиши ва (шом) намози вақтидир” (Табарий).

Ибн Атийя айтиди: «“Дулук” луғатда майл, мойиллик маъносини англатади. Унинг боши куёшнинг оғиши, охири кун ботишидир. Яъни, оғишдан то кун ботгунигача бўлган вақт “дулук” дейилади. Чунки бу пайтда куёш (ғарбга) мойил бўлади. Бу вақт ичида пешин, аср ва шом намозлари ўқилади. Тўғрироғи, шом тун қоронғуси тушишидир. Зеро, “тун қоронғуси” (“ғосакул лайл”) ибораси қош қорайган, (қоронғулик чўккан) вақтга нисбатан қўлланади. Бу вақт оралиғида шом билан хуфтон намозлари ўқилади».

“Қуръанал фажри” (“тонгги ўқиш”)дан мурод бомдод намози эканига муфассирлар иттифоқ қилишган. Бомдод намозининг бундай номланиши ҳақида турли фикрлар бор.

Фахриддин Розий оят тафсирида бундай ёзди: “Бу оят бомдод намозидан бошқа намозлардан кўра узунроқ қироат қилишга тарғибдир. Шунга асосан, фуқаҳолар бомдод намозидан узунроқ қироат қилишни суннат дейишган”.

“Зеро, тонгги ўқиш (фаришталар) ҳозир бўладиган (намоз)дир”.

Имом Термизий Абу Ҳурайрадан (розийаллоху анху) ривоят қилади. «Расулulloҳ (соллalloҳу алайҳи ва саллам) бу оятни тафсир қилиб: “Унга тунги ва тонгги фаришталар гувоҳ бўлади” деганлар». Абу Ҳурайра (розийаллоху анху) Пайғамбаримиздан (алайҳиссалом) нақл қилади: “Жамоат билан ўқилган намоз фазилати ёлғиз ўқилган намоздан йигирма беш баробар ортиқдир. Тунги ва тонгги фаришталар бомдод намозидан тўпланишади” (Имом Бухорий ривояти).

Кўп олим бу оят тафсирида бундай деган: “Кеча ва кундуз фаришталари бомдод намозидан имомнинг ортида туришади. Жамоат бомдод намозини ўқиётганида, кеча фаришталари ҳали осмонга кўтарилмасдан кундуз фаришталари ер юзига тушади. Имом бомдод намо-



зини тугатгач, кундуз фаришталари ерда қолишади, кеча фаришталари осмонга кўтарилишади. Улар: “Парвардигоро, бандаларинг Сенга ибодат қилаётганида улардан айрилдик”, дейишади. Кундуз фаришталари эса: “Эй Раббимиз, бандаларинг олдига тушганимизда улар намоз ўқиётган эди”, дейишади. Аллоҳ таоло у фаришталарга: “Тувох бўлинг, Мен уларни кечирдим, гуноҳларидан ўтдим”, деб марҳамат қилади” (“*Мафотиҳул ғайб*”).

Оятни яна бундай шарҳласа бўлади: Тунги уйқудан сўнг инсоннинг фикру хаёлида ёмон ўйлар қолмайди, улар тоза бўлади. Покланиб, тоза фикр, мусаффо ақл билан уйғонган одам кунни Аллоҳ таолога ибодат (бомдод намозини ўқиш) билан бошласа, онги ва кўнглида покиза ва соф туйғулар нақшланади. Бунинг самараси ўлароқ, тоат-ибодатга майли ортади, Яратганга яқинлиги ортиб, нафсоний истаклари заифлашади. Бу ҳол тонгда ширин уйқудан кечиб, бомдодга туришни одатга айлантира олган инсонда рўй беради.

Албатта, эрта тонгда уйғониш нафсга оғир келади.

Демак, фаришталар Аллоҳ таоло ҳузурида бизнинг фойдамизга гувоҳлик беришини, энг муҳими, Раббимизнинг мағфиратига эришишни истасак, барча намозлар, айниқса, аср ва бомдод намозларини жамоат билан адо этишга ғайрат қилишимиз зарур.

Табарий, Қуртубий ва Фахриддин Розий тафсирилари асосида

Нўмон АБДУЛМАЖИД
тайёрлади.

БУЮК АДИБ, УЛУҒ ПОДШОҲ

Феврал ойининг ўн бешинчи куни Ўзбекистон мусулмонлари идораси мажлислар залида буюк адиб, шоир, давлат арбоби Захириддин Муҳаммад Бобур туғилганининг 529 йиллигига бағишланган тадбир бўлди. Унда адабиётшунос олим, профессор Умарали Норматов, шоир ва таржимон Мирзо Кенжабек, филология фанлари доктори Баходир Каримов ва Дин



ишлари бўйича кўмита бўлим бошлиғи Муҳаммабобур Йўлдошев қатнашишди.

Тадбирда сўз олганлар Захириддин Муҳаммад Бобур фақат шоҳ ва шоир эмас, улуғ тарихчи, ўлкашунос, тилшунос олим эканини таъкидлаб, Ҳиндистонда 332 йил ҳукм сурган бобурийлар салтанатининг маънавий мероси ҳақида маълумотлар беришди. Шунингдек, шоирнинг “Мубаййин” асарида динимиз рукнлари назм билан чиройли баён этилганини таъкидлашди.

МАЛАЙЗИЯЛИК МЕҲМОНЛАР

Феврал ойининг ўн олтинчи куни Малайзия халқаро Ислом университети ректори, доктор Залиҳа Қамариддин бошлик меҳмонлар “Ҳазрати Имом” мажмуасига келишди.

“Ҳазрати Имом” мажмуаси тарихи, у ерда қайта таъмирланган меъморий ёдгорликлар, жумладан, улуғ аллома Абу Бакр Қафқол Шоший мақбараси, Ўзбекистон мусулмонлари идораси кутубхонасида сақланаётган ҳазрат Усмон Мусҳафи ва бошқа нодир қўлёзмалар меҳмонларда катта таассурот қолдирди.

Малайзиялик меҳмонлар Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси, муфтий Усмонхон Алимов билан учрашишди. Ташриф сўнгида улар Тошкент Ислом институтида талабаларга яратилган шарт-шароитларни кўришди, талабалар билан суҳбатлашишди. Икки олий ўқув юрти раҳбарлари малака ошириш ва тажриба алмашиш юзасидан келишиб олишди.



Азиз ҲАКИМОВ

Турмуш қуриш арафасида турган ёшлар никоҳ-талок масалаларидан хабардор бўлишлари шарт. “Илм олиш ҳар бир мусулмонга фарздир”, деган ҳадис шунга буюради.

ЭҲТИЁТ БЎЛГАН ЯХШИ

Динимиз вояга етган ўғил-қизларни ўз вақтида турмуш қуришга тарғиб этади. Аллоҳ таоло: “Сизларнинг орангиздаги тул (эркак ва аёл)ларни ҳамда қул ва чўриларингиздан яроқлиларини уйлантирингиз! Агар (улар) камбағал бўлсалар, Аллоҳ уларни ўз фазли билан бойитур. Аллоҳ (фазли карами) кенг ва доно зотдир” (Нур, 32) деб марҳамат қилган.

Бугун кўтараётган мавзуимиз инсонларнинг бахт-саодатининг кушандаси бўлувчи ва оилалари пойдеворида дарз солувчи бир иллат, яъни талок лафзини ўйламай-нетмай тилга олиш тўғрисидадир.

Талок – луғатда “бўшатиш”, “қўйиш”, шаръий истилоҳда эса эр-хотин ўртасидаги никоҳ ақдини бузиш маъносини англатади. Ибн Умардан ривоят қилинишича, Расулulloҳ (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин): “Ҳалол нарсалар ичида Аллоҳ таолога энг нафратлиси талокдир”, деб марҳамат қилганлар (Имом Абу Довуд, Ибн Можжа ривояти).

Демак, Аллоҳ таоло талок лафзининг тилга эрк берилиб ишлатилишини, оилаларнинг бузилиб-бўлиниб кетишини хоҳламайди. Шунинг учун ҳар қандай ҳолатда ҳам никоҳни сақлаб қолишга, оилани бузмасликка буюриб: “Агар уларни ёмон кўрсаларинг, (билиб қўйинглар), балки сизлар ёмон кўрган нарсанда Аллоҳ (сизлар учун) кўпгина яхшилик пайдо қилиши мумкин” (Нисо, 19), деган.

“Талок” сўзи айtilган вақтда Аллоҳ таолонинг Арши ларзага келиши ҳақида бир қанча ҳадиси шарифлар ворид бўлган.

Пайғамбаримиз (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин): “Уч нарсанинг жиддийси ҳам жиддий, ҳазили ҳам жиддий: талок, никоҳ ва итоқ (яъни, қул озод қилиш)”, деганлар. Ҳадис мазмунига кўра, талок масаласида ҳазил қилиш ярамайди. Айниқса, ёшларимиз шуни яхши билсинлар: ҳазиллашиб айtilган талок лафзлари ҳам шариятда эътиборга олинади.

Пайғамбаримиз (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) аёлларига чиройли муомала қилар, гоҳида ҳазиллашиб-кулишар эдилар. У зот: “Сизларнинг энг яхшиларингиз аёлларига яхши муомалада бўлганларингиздир. Мен ҳаммангиздан кўра оила аҳлига яхшироғингиздирман”, деганлар.

Эркак одам аёл кишига нисбатан босиқ, мулоҳазали, бағрикенг, жаҳли чикқанида ўзини тута оладиган қилиб яратилгани маълум. Шу боис талок қилиш ҳуқуқи фақат эр кишига берилган. Қуръони каримда бунга: “...Никоҳ ўз ихтиёрида бўлган киши...” (Бақара, 237) деб ишора қилинган. Албатта, оила бошлиғи бўлиш, қарамоғидагиларни нафақа билан таъминлаш, оиланинг



ТЎҒРИСЎЗЛИККА ОДАТЛАНИНГ

шаънини сақлаш эркаклар учун ҳам шарафли, ҳам масъулиятли бурчдир. Эркаклар ўта жиддий сабаб бўлмаган тақдирда талок сўзини асло бекордан-бекорга айтмасликлари шарт.

Тилга эрк бериб айтилган талокдан Раҳмоннинг ғазаби келади, аксинча,



шайтон хурсанд бўлади. Оила деган муқаддас бир кўрғон бузилиб, ўртада айбсиз болалар сарсон бўлиб қолади. Сарсон болалар кўзёшининг уволли отани ҳам, онани ҳам тутмайди, деб ким кафолат беради?

Аллоҳ таоло барчаларимизни шайтоний васвасалардан асраб, оилаларимиз билан тинч-тотув ва фаровонликда ҳаёт кечиришимизни насиб этсин.

Эркакларимизни аёли ва оиласига меҳрибон, муҳаббатли, аёлларимизни эрларига вафодор ёр ва фарзандларига меҳрибон қилсин.

**Мухаммадназар
ҚАЮМОВ,**

*Ўзбекистон мусулмонлари идораси
Масжидлар бўлими мудири*

Динимиз ҳамиша тўғри сўзлашга буюради. Куръони каримда бундай марҳамат қилинади: **“Эй мўминлар, Аллоҳдан кўрқинглар ва тўғри сўзланглар! (Шунда Аллоҳ) ишларингизни ўнгллар ва гуноҳларингизни мағфират этар. Ким Аллоҳга ва Унинг пайғамбарига итоат этса, бас, у улўғ ютуққа эришибди”** (*Аҳзоб, 70-71*).

Тўғри сўзлаш энг яхши фазилат, хузур-ҳаловатнинг асоси. Оила ва жамият фаровонлиги ҳам тўғрилик, ростлик билан давомли бўлади. Тўғрисўзлик туфайли оила, жамият аъзолари ўртасида меҳр-муҳаббат, ишонч кучаяди, ҳар соҳада ривожланиш, илгарилаш бўлади.

Инсоннинг энг соф ва покиза туйғулари, ҳаётий тушунча ва тасаввурлари оилада шаклланади. Ота-она ўртасидаги ишонч хонадонда хотиржамлик муҳитини юзага келтиради, бу ҳол фарзандлар тарбияси учун фойдалидир. Оилалардаги муҳит маҳалла, жамиятдаги инсонлараро муносабатларга ҳам таъсир этади. Демак, оилада катта-кичикнинг одоб талабларига риоя қилиши жуда муҳимдир.

Иш ё ўқиш жойидаги ҳамроҳларнинг маънавий касалликлари бошқаларга ҳам “юқиши” табиий. Зеро, Аллоҳ таоло содиқлар билан бирга бўлишга буюрган: **“Эй имон келтирганлар! Аллоҳдан кўрқинглар ва (имонда) содиқ кишилар билан бирга бўлинглар!”** (*Тавба, 119*). Содиклар сўз, иш, ният ва

имонда садоқатли кишилардир. Сўзда садоқатлилик рост гапириш, ёлғондан сақланиш билан бўлади. Имон талаби, нажотга етишиш воситаси шу. Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) марҳамат қиладилар: **“Тўғрисўзлик яхшиликка етаклайди. Яхшилик эса жаннатга етаклайди. Албатта, киши тўғри сўзлайди, ҳатто Аллоҳ хузурда сиддиқлардан деб ёзилади”** (*Муттафақун алайҳ*).

Ҳамма нарса доимий бажариб юриш билан одатга айланади. Тўғрисўзлик ҳам шундай. Ҳатто ўз фойдамизга қарши келса ҳам, тўғри гапни ўрнида айта билсак, бунинг мукофоти икки дунёда яхшилик бўлади.

Жозиба ЖАМОЛ қизи,

“Ҳадичаи Кубро” аёл-қизлар Ислому ўрта-маҳсусу билим юрти мударрисаси



Аллоҳ таоло марҳамат қилади: «Ёки кечалари сажда қилган ва тик турган ҳолда ибодат қилувчи, охиратдан қўрқадиган ва Парвардигорининг раҳматидан умид қиладиган киши (билан бошқалар баробарми?!). Айтинг: “Биладиганлар билан билмайдиганлар тенг бўлурми?!” Дарҳақиқат, фақат ақл эгаларигина эслатма олурлар». Истиқлол йиллари муҳтарам Юртбошимиз ташаббуси билан Алишер Навоий ҳаёти ва ижодини ўрганишга эътибор тубдан ўзгарди.

ҲАЗРАТ АЛИШЕР НАВОИЙ ЎГИТЛАРИ

Мактаб, лицей, коллеж ва олий ўқув юрталарида ёш авлодни мутафаккир ижодидан баҳраманд этишга хизмат қилувчи махсус дарс соатлари, машғулотлар ўтилиши йўлга қўйилди. Кўплаб маҳалла, маданий-маърифий масканлар, кўча ва хиёбонларга Алишер Навоий номи берилди. Ҳар йили Алишер Навоий туғилган кун муносабати билан кенг миқёсда навоийхонлик кечалари, мутафаккир ҳаёти ва ижодига бағишланган тадбирлар ўтказилади.

Мумтоз адабиётимиз бобокалони Алишер Навоийнинг сермазмун ҳаёти, юксак инсоний фазилатлари, иқтидор ва камолоти замондошларига намуна бўлганидек, бугун ҳам барчамиз учун ибрат мактабидир. Алишер Навоий жуда кўп шогирдларга раҳнамолик қилгани маълум. Ўнлаб истеъдодли фақиҳ, шоир ва тарихчи, рассом ва хаттот у зотнинг ҳиммати ва тарбияти соясида вояга етишган. Улуғ шоир, таъбир жоиз бўлса, истеъдодларга ғамхўрликнинг ўзига хос мактабини яратган. Истеъдодни таниш ва эътироф этиш йўллари, табиий қобилият, билим ва меҳнат, таҳсил ва адабий таъсир, рағбатлантириш ва талабчанлик, ахлоқий сифатлар ва унинг истеъдодга таъсири, ғоявий етуклик ва маҳоратни ошириш масалалари доим Алишер Навоийнинг диққат марказида бўларди.

Аллома бобомизнинг бу борадаги қарашлари “Мажолисун нафоис”, “Ҳамсатул мутаҳаййирин”, “Маҳбулбул қулуб”, “Насойимул муҳаббат” каби қатор асарларида ифодасини топган.

Жумладан, “Мажолисун нафоис”нинг учинчи ва тўртинчи мажлисларида ёш олим ва фозиллар ҳақида, ижод аҳлининг тарбияси хусусида сўз боради.

Ёшларнинг шахсий хислатлари, сажияси, ахлоқ-одоби, таҳсил кўрган-кўрмаганлиги устозни кўп қизиқтирган. Камтарлик, мулоимлик, хуштавозе бўлиш, меҳнатсеварлик, бурролик, ҳозиржавобликни ижодкорнинг фазилатлари деб билган, ялқовлик, паришонлик, жунунсифат юриш, кеккайиш, ҳавойилик, шаробхўрликка берилиш сингари ёмон одатларни қаттиқ қоралаган. Бу каби салбий одатлар бир қанча ёш истеъдодларни нобуд этганини “Мажолисун нафоис”да қатор мисоллар билан кўрсатиб беради: “Мавлоно Сайфий ...хушёрлиғ ва баса одамиваш ва ҳаё одоблиғ йигитдур. Аммо сархушлиқда ўзга моҳият бўлур, балки расвонамо бўлур эди. Бу учурда тавбаға тавфиқ бўлди. Умид улким, истиқоматға ҳам мувофиқ бўлғай”.



Ҳақиқий истеъдод эгасида илм олишга иштиёқ ҳам, ҳофиза ҳам кучли бўлади. Навоий бунин Румий, Саъдий, Ҳофиз, Жомий каби ёрқин сиймолар мисолида кўрсатади. Барча илмлардан хабардор бу донишманд зотларнинг эл орасида ҳақим, шайх – йўл бошловчи каби табаррук унвонлар билан улуғланишларига боис шудир. Шоир етук донишманд бўлганидагина унинг сўзи халқ эътиборини қозонади. Бирок бу мартабага катта заҳмат ва чидам, кунт, таълим ва таҳсил орқали етилади. Шунинг учун Навоий ҳофиза-хотира, зеҳн, тахайул аҳамиятини таъкидлаб, такрорий мутолаани, тинимсиз машқни, шеър ёдлашни тавсия этади. “Мавлоно Миракий ...кичик ёшлиқ, хомтаброк йигитдур. Имкони бордурким, таъбиға кўп иш буюрса, пухталиқ пайдо қилур”.

Навоий даврида ёшларга таълим бериш поғонама-поғона кўтарилиш усулига асосланган эди. Яъни, савод чиқарилгач, олдин устозидан таълим олар, кейинчалик билим ва қобилияти кўтарса, даражаси юксакроқ устозга борар, сўнг яна улуғроғига ўтар эди. Шу йўсин энг истеъдодли, сараланган ёшлар Абдурахмон Жомий билан Алишер Навоийга шогирд тушишарди.

Улуғ шоир айрим ёшлардаги қуруқ манманлик, аждодларни назар-писанд қилмай, ўзини ҳаммадан юқори қўйиш одатини асло ёқтирмаган. Кўча-кўйда, мажлисларда кўкрагига уриб, мактанувчиларни ҳажв қиладди, уларни камтарликка, сўз билан эмас, иш билан ўзларини кўрсатишга чақиради.

Ёшлардаги ғайрат ва шижоат яхши сифатлар, бирок уларни хоксорлик, камтарлик билан омухта этмоқ керак, деб билади Алишер Навоий. Бу борада ҳам Абдурахмон Жомийни ибрат қилиб кўрсатади. Шунинг учун бўлса керак, сейистонлик Қозизоданинг шеъриятдаги қобилиятини эътироф этса ҳам, ортиқча манманлигини ёқтирмайди. Уни сабоқ олсин деб Абдурахмон Жомий ҳузурига юборади. Ҳазрат Навоий дўстларнинг тўғри, холис танқидини қабул қилиш кишига камол келтирса, жиззакилик, танқидни тан олмаслик ёш олимга ярашмаслигини айтади.

Хуллас, ҳазрат Алишер Навоийнинг маданиятимиз таракқиёти учун қилган ишлари, ёш истеъдодлар тарбиясига ғамхўрлиги ҳозир ҳам юксак аҳамиятли ва ибратлидир.

Зайниддин ЭШОНҚУЛОВ

Авлодлар эҳтироми

Февралнинг тўққизинчи куни улуғ мутафаккир бобомиз Алишер Навоий туғилганининг 571 йиллиги муносабати билан Тошкент Ислом институтида “Навоий – ғазал мулкининг султони” мавзуида тадбир бўлиб ўтди. Тад-



бирда Давлат ва жамият қурилиши академияси масъул ходими Олим Давлатов, адабиётшунос олим, профессор Нажмиддин Комилов, Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси ўринбосарлари Абдулазиз Мансур ва Абдураззоқ Юнусов, таълим ва кадрлар тайёрлаш бўлими мудири Жалолиддин Нуриддинов ва маданият коллежи кафедра мудири Абдуқаҳҳор Жалилов иштирок этди.

Меҳмонлар талабаларга аллома бобомизнинг адабий мероси, давлат бошқарувида тутган ўрни ҳақида қимматли маълумотлар беришди. Талабалар шоир ғазалларидан намуналар ўқишди.

Ибодулла АҲРОРОВ

14 феврал куни “Саййид Муҳйиддин Махдум” Ислом ўрта махсус билим юртида Алишер Навоий туғилганининг 571 йиллигига, Захириддин Муҳаммад Бобур туғилганига 529 йил тўлиши муносабати билан адабий учрашув ўтказилди. Унда Андижон Давлат университети филология кафедраси катта ўқитувчиси, олим Баҳром Жалилов иштирок этди. Талабалар тайёрлаган “Фасоҳат мулкининг соҳибқиронлари” деворий газетаси йиғилганларда қизиқиш уйғотди.



Қаҳрамон ИСРОИЛОВ

СИЛАИ РАҲМ УМРНИ УЗАЙТИРАДИ

Абу Ҳурайрадан (розийаллоҳу анху) ривоят қилинади: Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай марҳамат қилдилар: “Аллоҳ таоло ризқини кенг қилиши ва ажалини кечиктириши кимни қувонтирса, у силаи раҳм қилсин” (*Бухорий ва Термизий*).

Силаи раҳм дейилганида, қариндошлик алоқаларини мустаҳкамлаш тушунилади. Соддарок ифодаласак, қавм-қариндош, ёру биродарлар билан ўзаро борди-келдини узиб қўймаслик, доимо кондошлар, айниқса, улар орасидаги бетоблари ва хожатмандлари ҳолидан хабар олиш, қўлдан келганича уларнинг оғирини енгил қилиш каби улуғ инсоний фазилатларга силаи раҳм дейилади.

Мўътабар ақида китобларимизда, жумладан, “Ақоиди Насафий” да бундай дейилади: “Ажал биттадир”.

Шундай экан, умрни узайтиришни қандай тушуниш керак?

Баъзи уламолар бундай жавоб берганлар: “Амалларда баракот ва тавфиқ ҳосил бўлиши умрнинг бекорга ўтмаслигидир. Бу худди унинг узайганига ўхшайди”.

Баъзи уламолар, силаи раҳм ўлганидан кейин яхшилик билан ёдланишига сабабдир, бу умрнинг маънан узайишидир, дейишган.

Баъзи ҳадис олимларига кўра, ажалнинг кечикиши дейилганида умрнинг ортиши эмас, балки Аллоҳ силаи раҳм қилувчининг наслидан хайрли зурриёт чиқариши тушунилади. Абу Дардодан (розийаллоҳу анху) ривоят қилинишича, Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳузурларида “Ким силаи раҳм қилса, ажали кечиктирилади”, дейилганида, у зот бундай марҳамат қилдилар: “Умр узаймайди. Аллоҳ таоло: **“Бас, қачон уларга ажаллари келса, уни бирон соатга орқага ҳам, олдинга ҳам сура олмайдилар”** (*Аъроф, 34*), дея огоҳлантирган. Аммо киши силаи раҳм қилса, унинг ортидан дуо қиладиган хайрли зурриёти бўлади” (*Табароний ривояти*).



Бу масалага Ибн Ҳажар Асқалоний бундай шарҳ келтирган: “Умрнинг узайиши дейилса, бандани тоатга йўллаш ва охират учун фойдали амалларни бажаришга иштиёқ бериш, вақтини бекорга ўтказишдан сақлаш орқали умрини баракотли қилиб қўйиш тушунилади. Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) умматларининг умри бошқа умматларга нисбатан жуда қисқалигини айтиб, дуо қилганларида, Қадр кечаси берилган. Зеро, ким ушбу кечага етишиб, уни тоат-ибодат билан ўтказса, саксон уч йил ибодат қилганнинг савобини олиши ҳақида ҳадислар бор.

Хуллас, силаи раҳм тоатнинг ортиши ва гуноҳларнинг камайишига сабабдир, у орқали банда ўзидан яхши хотира қолдиради ва худди ўлмагандек бандага савоб ёзилиб тураверади. Мўминга аскотадиган нарсалар ичида ўзидан кейин фойдаланиладиган илм, садақаи жория ва солиҳ фарзанд ҳам бор”.

“Кутуби ситта” асосида
Содиқ НОСИР
тайёрлади.

МЕҲР-МУҲАББАТ БУЛОҚҚА ЎХШАЙДИ

Телеэкранда кўп қисмли миллий кино намоиши этиларди. Ота билан ўғил атиргуллар тагини юмшатишяпти. Ўғилнинг юзи тунд.

– Ҳа, нимага кайфиятинг йўқ? Шу мияси айниган онаннинг айтганини қилиб ширин рўзгорингни бузмоқчимисан? – дейди ота ўғилга...

Бу гапни эшитиш, ёзиш менга қанча азоб берган бўлса, уни ўқиш сизга ҳам озорли эканини тушуниб турибман.

Ота ўғлига ўзининг хотинини, яъни, шу болани дунёга келтириб, анча-мунча ёшга киргизиб қўйган онани ҳақоратлаб сўзлади. Ўғил ҳам уни бошқа гаплар қатори пинагини бузмай эшитди. Демак, бунақа суҳбатлар олдин ҳам бўлиб турган.

“Ўтган кунлар” киносидаги бир сахна кўз олдимга келди: Ўзбек ойим Тошкентдан келин олиш ниятига етиш учун ўғли Отабекни марғилонлик “анди”ни хотин қилиб юришда айблади. Юсуфбек ҳожи хотинининг бу гапидан беғараз ку-

лади. Аслида, ўзи кўрмаган, билмаган одам ҳақида ҳар хил хулоса чиқариш тўғри эмаслигини, қолаверса, ўғлининг ўзига яраша фаҳм-фаросати борлигини зукко ҳожи билмасмиди? Билганида ҳам фарзанди олдида она обрўсини тўқишга йўл қўймасди, менимча. Ўғил ўстирган Ўзбек ойимнинг келин кўриш орзуси табиий ҳол эканини Отабекка вазминлик билан изоҳлайди Юсуфбек ҳожи. Халқимизда азалдан ота-она шаънини баланд тутиш оддий одатий ҳол бўлиб келган.

“Жанжалсиз рўзгор йўқ”, дейишади. Эски замонларда ҳам ота-оналаримиз бир-бирлари билан жанжаллашган пайтлари бўлган, аммо улар болалари олдида юзмаюз туриб айтишишмаган ёки болаларига орқаваротдан бир-бирларини ёмонлашмаган. Бошқача айтсак, уларнинг

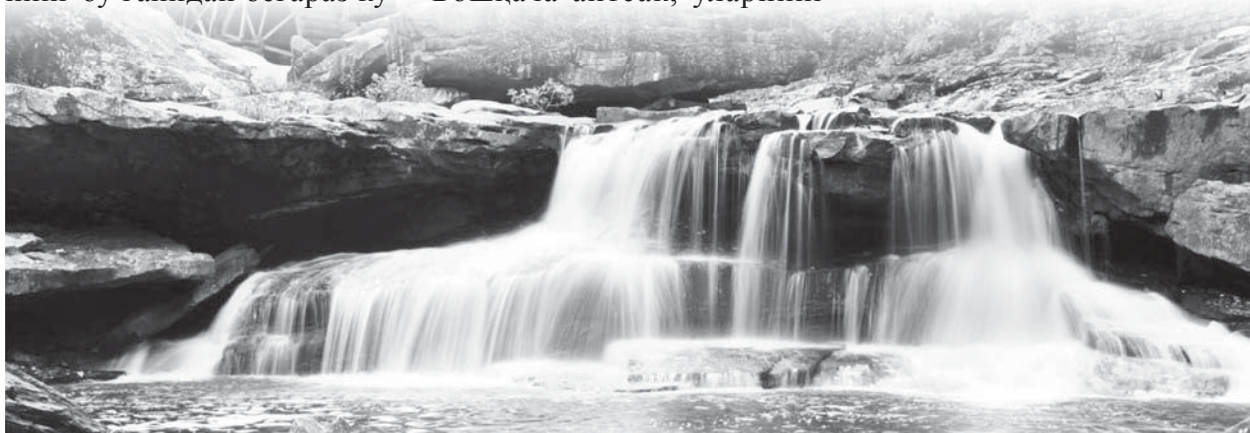
жанжаллашишлари ҳам одоб доирасида бўлган.

Надоматлар бўлсин, ҳозир айрим бадиий филм, сериал, сахна асарларида эр-хотинларнинг турли ҳолатларда бир-бири билан гап таллашиши, уришиши, ёмонлаши, бир-бирини ҳақоратлаши одатий тусга кириб қолди. Бунинг “тарбиявий” таъсирини ҳаётда кўп кўряпмиз.

Болаларига эридан нолиётган аёлнинг ҳам, шунингдек, хотинини ёмонотлиқ қилмоқчи бўлган эрнинг ҳам мақсади битта: ўзини оқлаш ва ўзига нисбатан ўғил-қизларининг меҳру шафқатини орттириш. Фақат унутмаслик керак, юракдаги меҳр-муҳаббат истаган томонга йўналтирса бўлаверади оқар сув эмас. У булоққа ўхшайди, кўзига тош тушмаса бас, ташналар қанча бўлса, қондираверади. Лекин кўзига тош тушса, ҳамма учун бирдек қуриб қолиши мумкин.

Эр-хотин ва болалар ўртасида меҳр-муҳаббат иплари пишиқ бўлиши оила мустақамлигининг асоси, дейдилар. Сахнада ҳам, кинода ҳам, ҳаётда ҳам шуни тарғиб қилайлик, ибрат бўлайлик.

Мухтарама УЛУҒОВА



Истиқлол йилларида маънавиятга катта эътибор қаратилди. Кўплаб маърифий марказлар очилди. Замон талабларига муносиб иншоотлар қурилди. Жумладан, Мустақиллик майдонига яқин жойда Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонасининг янги биноси қад ростлади.

МИЛЛИЙ КУТУБХОНАМИЗНИНГ ЯНГИ БИНОСИ



Янги бионинг умумий майдони 38 минг, шундан хоналар 25215, китоб омбори 9132, ўқув зали 3202 кв. метрни ташкил этади. Бир вақтнинг ўзида 700 китобхонга хизмат кўрсатиш мумкин. Янги кутубхона замонавий шарт-шароитларга эга ва талаб даражасида жиҳозланган.

Кутубхона биноси китобхонларга хизмат кўрсатиш зали, китоблар фондини сақлашга мўлжалланган хоналар ва халқаро симпозиумлар учун минг ўринли зални ўз ичига олади. Китоб омбори бионинг ҳар уч қаватида жойлашган. Жамғармани сақлаш учун бино энг замонавий техникалар билан таъминланган. Бинода ўн учта ўқув ва анжуманлар зали бор. Шунингдек, китобхонлар учун кўргазма зали, китоб музейи, болалар хонаси, китоб дўкони, киномарказ, интернет ва медиамарказ, кафе, дам олиш жойлари ташкил этилган.

Республикадаги 11 мингдан ортиқ ахборот-кутубхона муассасаларида 83,6 миллион нусха китоб жамғармаси бор. Ушбу ахборот-кутубхоналар тизимига Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси етакчилик қилади.

1870 йилда ташкил этилган Тошкент Халқ кутубхонаси 2002 йил 20 февралдаги «Илмий-тадқиқот фаолиятини ташкил этишни такомиллаштириш тўғрисида»ги фармонга биноан Ўзбекистон Миллий кутубхонаси номини олди. У ҳозир минтақамиздаги энг қадимий ва йирик кутубхоналардан биридир. Кутубхонанинг миллий ва чет эл босма маҳсулотларидан ўн миллионга яқин захираси бор. 3,5 миллиондан ортиқ миллий матбуот нашрлари ҳозир кутубхона тасарруфидаги республика Миллий китоб палатасида сақланыпти.

XV–XIX асрларга оид 200 мингдан ортиқ асар нусхаларидан иборат ўта қимматли тўпламлардан 6 мингтаси ноёб ва қадимий асарлар, қўлёзмалар, биринчи миллий журналлар ва газеталардир.

Кутубхонамиз 25 та чет мамлакат билан китоб айрибошлаш бўйича ҳамкорлик қилади. Кутубхонадан ҳар йили ўртача 500 мингдан зиёд китобхон фойдаланади. Уларга икки миллион нусха китоб ва ахборот манбалари тақдим қилинади.

1999 йилдан бошлаб кутубхонада хусусий электрон ресурслар омбори шакллантирилди. Ўзбекистонда ҳимоя қилинган илмий ишлар, марказий газета ва даврий нашрларнинг электрон нусхалари, аналитик ёзув базалари, жумладан, биринчи ўзбек газета, албом ва журналлари (1870-1929 йиллар) каби тарихий архив материаллари сақланмоқда. Тахминан 35 мингга яқин тўлиқ матнли асарларнинг электрон нусхалари бор.

Кутубхонанинг янги биносида замонавий технологик ускуналар, замон талаблари даражасида: 1) интеграциялашган автоматлаштирилган ахборот-кутубхона тизими; 2) китоб омборидан нашрларни автоматик тарзда етказиб

бериш омбори («телелифт»); 3) ахборот-кутубхона жамғармаси хавфсизлигини таъминлашнинг автоматлаштирилган тизими; 4) ахборот-кутубхона жамғармаси хавфсизлигини таъминлаш ускунаси; 5) замонавий ўт ўчириш, иситиш, ёритиш мосламалари узлуксиз ишлаб турибди.

Ўқув заллари иккинчи, учинчи, тўртинчи қаватларда жойлашган. Китобхонларга тезкор ва сифатли хизматлар кўрсатилади. Бу ерга келганлар барча зарур ахборотни олиши ва адабиёт буюртма қилиши мумкин. Маълумот-ахборот омбори иккинчи қаватда жойлашган. Ўқув залларига яқин ўринларда адабиётлар бериш хоналари бор. Бу ерда китобхонлар электрон каталогдан ҳам фойдаланишлари мумкин. Барча ўқув залларида электрон каталог, интернет ва электрон базаларга кира оладиган компютерлар ўрнатилган. Илмий ходимлар учун ўқув заллари, нота-мусликий асарлари, илмий ишлар ўқув зали яқка фойдаланувчиларга мўлжалланган ўринлар билан таъминланган. Биринчи қават асосан жисмоний имкониятлари чекланган китобхонлар ва кўргазмалар учун мўлжалланган. Янги олиб келинган адабиётлар, мавзуга доир китоб кўргазмалари, рассомлар ва амалий санъат усталарининг асарлари намойиш этилади.

Янги бино электрон-ресурслар билан ишлаш шароитларига эга. Кутубхонага аъзо бўлишни хоҳловчилар шахсини тасдиқловчи ҳужжатлари билан келишса етарли. Уларни рўйхатдан ўтказилиб, қўлларига бир йилгача фойдаланишлари учун китобхон гувоҳномаси берилади.

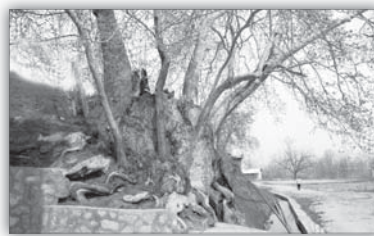
Китобхон буюртмасини тезкор бажариш ва кафедраларга етказиб бериш учун китоб омборидан ўқув хоналарига асарларни автоматик етказиб берувчи «телелифт» тизими ишлайди. Ахборот-кутубхона ресурсларини, шу жумладан, ноёб асарларни сақлаш ва асарлар етказиб бериш тизимидан ташқари, кутубхоначиларнинг кунлик меҳнатини енгиллаштириш учун бир қанча қулайликлар бор.

Ўқув заллари бор ҳар бир қаватда ташриф буюрувчилар учун дам олишига шароитлар яратилган.

Ўзбекистон Миллий кутубхонаси янги биносининг фойдаланишга топширилиши аҳолига ахборот-кутубхона хизматларининг яхшиланиши ва янги сифат даражасига кўтарилиш имконини берди.

Абдусалом УМАРОВ,

*Ўзбекистон Миллий кутубхонаси директори,
социология фанлари доктори*



МОМОЛАРИМИЗ АЙТАДИ...

Танбалга: арава синса – ўтин,
Хўкиз ўлса – гўшт.

* * *

Арзимаса, арзонга ҳам олма.

* * *

Қовоқ экиб, қовун кутма.

* * *

Махсининг пошнаси бўлмайди,
Ножинсинг ошнаси.

* * *

Яхши жойга берсанг қизни,
Силай-силаи султон қилар,
Ёмон ерга берсанг қизни,
Ура-ура ултон қилар.

* * *

Супурилмаган уйга меҳмон келади.

* * *

Одамнинг тизгини ақл.

* * *

Бекорчининг ҳунари – ғийбат.

* * *

Тутун аччиғини мўри билади.

* * *

Тилаб олган тўн тиззага етмас.

* * *

Бола чопса, бобонинг оёғи зиркирар.

* * *

Сигирнинг савлати – ортидаги бузоғи.

* * *

Болали уйда ғийбат йўқ.

* * *

Борнинг соққаси қирга қараб юмалар.

* * *

Туғиш тўлғоқсиз бўлмас.

* * *

Пичир-пичирдан ўт чиқар.

* * *

Аравани от тортади, ит хансирайди.

Учкўприк тумани Қумбости қишлоғилик

РЎЗИХОН аядан ёзиб олинди.



СЎРАГАН ЭДИНГИЗ

Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси, муфтий Усмонхон Алимов жавоб беради



Савол: Зухд, ҳақиқий зоҳидлик нима дегани?

Жавоб: “Зухд” бирор нарсадан юз ўгириш маъносини англатади. Абу Идрис Ҳаволоний зухд ҳақида бундай деганлар: “Ҳақиқий зоҳид ҳалол нарсани ўзига ҳаром қилмайди, дунёдан воз кечмайди. Балки ўз қўлидагидан кўра, Аллоҳ таолонинг ҳузурдагига ишонади, етган бирор мусибат эвазига ажру савоб умид қилиб, янада хотиржам бўлади”.

Абу Сулаймон Доримий: “Бирор кишининг зоҳирини кўриб, зоҳид экан, демагин. Чунки зухд қалбда бўлади”, деганлар. Ҳасан Басрий (раҳматуллоҳи алайх): “Зухд киши бирор одамни кўрганида уни ўзидан афзал билишидир”, деганлар. Имом Аҳмад (раҳматуллоҳи алайх): “Дунё борасида зоҳидлик орзуларнинг қисқалиги ва одамлар қўлидаги нарсалардан тама қилмаслик”, деганлар.

Демак, ҳақиқий зухд ҳамма нарсадан юз ўгириб яшаш эмас, балки мол-дунёга муҳаббат қўймаслик, қўлдан кетганига қайғурмай, етган азиятга сабр билан Аллоҳ таолодан савоб умид этиш, эришган ютуқлари учун Аллоҳ таолога ҳамд айтиб, яна савоб умид қилишдир.



Савол: Баъзилар намоз бошланганида масжидга (жамоатга етиш учун) югуришади. Шу тўғрими?

Жавоб: Бу хатодир. Абу Қатодадан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилинади: «Биз Пайғамбар (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) билан намоз ўқиётган эдик. Одамларнинг оёқ товушлари эшитилди. Пайғамбаримиз намозни тугатгач, улардан: “Сизларга нима бўлди?” деб сўрадилар. Улар: “Намозга шошилдик”, дейишди. Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Ундай қилманглар. Агар намозга келсаларинг, хотиржамлик билан келинглар. Намознинг қанчасига етсаларинг, уни ўқинглар, қанчасини ўтказиб юборсаларинг, уни (ўзларингиз) тўлдириб қўйинглар”, дедилар».

Шунинг учун намозга виқор билан келиш, шошмай ният қилиб, сафга туриш керак.



Савол: Илонни еса бўладими?

Жавоб: Илонни ейиш мумкин эмас. Чунки илон зарарли, нопок жониворлар сирасига киради. Қуръони каримда: “...пок нарсаларни ҳалол қилиб, нопок нарсаларни уларга ҳаром қилади...” (Аъроф, 157) дейилган.

Илон табиатан зарарли жониворлардандир. Шунинг учун уни ўлдириш кераклиги ҳадиси шарифда айтилган. Ойша онамиздан (розийаллоҳу анҳо) ривоят қилинади: Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Бешта зарарли жонзот бор, улар Ҳарамда ва Ҳарамдан ташқарида ҳам ўлдирилади: илон, ола қарға, сичқон, қутурган ит ва калхат”, деганлар.

Фатво китобларида илонни фақат даво учун бир неча доривор ўсимликларга аралаштириб, таркибида илон унсури билинмаган ҳолида истеъмол қилиш мумкин, дейилган.



Савол: Кўриниши ва овозидан хузурланиш учун қушларни қафасда сақлаш жоизми?

Жавоб: Баъзи қушларнинг кўриниши чиройли, овози ёқимли бўлади. Гўзалликни барча яхши кўради. Гўзаллик Аллоҳ таолонинг неъматларидандир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

«Айтинг: “Аллоҳнинг бандалари учун чиқарган зийнاتини ва пок ризқларни ким ҳаромга чиқарди?..»» (Аъроф, 32).

“У яна минишингиз учун ва зийнат сифатида отлар, хачирлар ва эшакларни (яратди)” (Наҳл, 8).

Аллоҳ таоло ҳайвонот, ўсимликлар ва бошқа зийнатларни бандалари учун яратган. Улардан завқланиш, фойдаланиш мувоҳабдир. Зийнат ҳисобланган балиқ ва қушларни динимиз амрларидан чиқмаслик шарт билан боқиш мумкин. Бу шартлар асосан қуйидагилар:

1. Уларни боқиш билан фахр ва кибрга берилиб кетмаслик керак.



2. Уларни парвариш қилиш ва уларга эътибор бериш зиммасидаги мажбуриятлардан чалғитиб қўймаслиги керак.

3. Улар ўз вақтида озиқлантирилиши лозим. Зеро, мушук боқиб, унга овқат ва сув бермай қийнаган аёлни Аллоҳ таоло азоблагани ҳақидаги ҳадис машҳур.

Икки “Саҳих”да ворид бўлган ҳадисда Анасдан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилинади: Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) инсонларнинг энг гўзал хулқлиси эдилар. Менинг эмикдош укам бўлиб, уни Умайр – “Умарча” (арабларда эркалаш маъносини ифодаловчи вазн) деб чақиришар эди. Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бизнинг уйга келсалар: “Эй Абу Умайр, нуғайрга (тумшуги қизил, чумчуксимон қуш) нима бўлди?”, дер эдилар.

Аллома Абул Аббос Куртубий айтадилар: «Уламоларнинг “қушларни қафасда ушлаб туриш” жоиз деган фатволаридан уларга азоб бериш мумкин, деган хулоса чиқмайди. Чунки Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳайвонларга азоб беришдан қайтарганлар». Абу Дардодан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилинишича: «Қиёмат куни қушлар, ўзларини қафасда сақлаб, оч қолдириб, қийнаган кишининг бўйнига осилишади ва: “Эй Раббим, мана бу мени дунёда азоблаган”, дейди».

Нўъмон АБДУЛМАЖИД
оққа кўчирди.

ИБРАТ БЎЛИШЛАРИ КЕРАК-КУ...

Кўчамизда бир неча тарихий обида бор. Шу боис бу ерга сайёҳлар кўп келишади. Кўча бошида эса уч-тўрт киши доим нарда ўйнаб ўтиради. Улар дам сайёҳларга йўлнинг тескарисини кўрсатиб адаштиришса, дам ёш болаларни кимўзарга сўктиришади. Ҳолбуки, кексалик аллақачон соч-соқолларига элчиларини жўнатиб, амр-фармонини йўллаб бўлган.

Баъзан уловларда, баъзан тўй-ҳашамларда айрим катталарнинг аҳволини кўриб, беихтиёр ёмон қаришдан паноҳ беришини сўрайсан киши.

Ёшлар иззат-икром қилиши зарур бўлган бундай катталар болаларига, невараларига қандай сабоқ беришади? Фарзандлари улардан нимани ўрганишадию нимаси билан фахрланишади?

Мавлоно Жалололдин Румийнинг “Маснавийи маънавий” асарида бир ривоят келади:

Бир куни Мавлоно йўлда ёшига нолойиқ бир алфозда юрган кишидан: “Сен каттами ёки соқолинг?” деб сўрабди. У: “Соқолимдан йигирма ёш каттаман”, дебди. Мавлоно унга: “Ўзингдан йигирма ёш кичик соқолинг оқарибди-ю, ўзинг ҳамон қоралигингча (яъни, ақлинг қоронғу) қолибсан?” деган экан. Бу сўздан у қаттиқ таъсирланиб, яхшилик йўлига кирган экан. Қиссадан ҳисса: ҳаётнинг оғир-енгилини кўрган ёши катталар ақл, сабр-қаноат ва одоблари билан ёшларга ибрат бўлишлари зарур.

Муайяда РАҲМОН

КЕЧИРИШНИ ЎРГАНАЙЛИК

* * *

Ризқ эшиклари калити – яхши ният ва эзгу амал.

* * *

Кўнгил тўқлиги ният тўғрилигида.

* * *

Ором беоромлик билан эгиз.

* * *

Ҳадеб “Мен биламан” дейдиган одамга билмаслигини уқтиришга уринманг.

* * *

Кечирим сўрашни билган одам кечиришни ҳам ўрганса, адоват йўқоларди.

* * *

Ўзим Ҳасан бўлсам-да, одамларнинг: Ҳа...сан... деб юборишларидан кўрқаман.

* * *

Эрнинг ақлли, кенгфёллиги билан оила барқарор.

* * *

Ўтиниб сўрайман, келинг, бир-биримизни кечириб яшайлик!

* * *

Замон руҳини сезиб турсанг ҳам, уни бутун борлигинг билан туйиб, ичида қоврилмасанг, фойдасиз.

Ҳасанхон ҚАЮМОВ,
Тошкент Ислам
институтини ўқитувчиси

“Фалончи ундай кийинади, фалончи бундай гапиради...” Шундай дея, кимлардандир андоза оламиз, уларга ўхшашга уринамиз. Бироқ кимга тақлид қиляпмиз, кимнинг ахлоқини ўрнак билляпмиз – у ёгини ўйламаймиз. Сизнинг одобингиз, ахлоқингиз, суннатингиз турганида, биз кимларга эргашяпмиз, ё Расулulloх (соллаллоху алайхи ва саллам)? Сизнинг ҳаётингизни қўйиб, кимларнинг турмуш тарзига ҳавасмандимиз?.. Ҳолбуки...

СИЗ БУЮК ХУЛҚ УЗРАДИРСИЗ...



“Бу инсонлар ўз ерларига ҳижрат қилган асхобимга жой бериб, иззатлаганлар. Энди мен ҳам буларга икром кўрсатишни истайман”, дея жавоб бердингиз.

Шафқатингиз, марҳаматингиз гўзал...

Парвардигор Сизни оламларга раҳмат қилиб юборди. Марҳаматингиз фақат инсонларга эмас, бутун борлиққа, ҳайвонлару ўсимликларга бирдек чексиз эди. Ҳатто жонингизга қасд қилганларга ҳам ёмон муомала қилмадингиз. Изтиробда қолган яқинларингиз Сизга озор берганларни дуойибад қилишингизни сўрашганида: “Мен лаънатловчи қилиб юборилмадим”, деддингиз...

Аҳдга вафоингиз гўзал...

“Ваъда қарздир”, дея аҳдга вафо банд ҳақларидан эканини билдирдингиз. “Ваъдага вафо қилиш имондан” эканининг хабарини бердингиз. Бир куни қарзини қайтариши юзасидан Абу Хамса билан гаплашиб, учрашув вақтини, жойини белгиладдингиз. Лекин Абу Хамса келишувни унутди. Уч кундан кейин ёдига тушиб, учрашув жойига келга-

Мусаввир Зот Сизга энг гўзал сурат ва буюк ахлоқ ато қилди, бутун гўзалликларни Қуръонда жамлади ва Сизни Қуръон билан хулқлантирди. Бир мусулмонга ярашиқли барча хислатларни берди Сизга...

Покизалигингиз гўзал...

Буни умматларингиз ҳам ўзлаштирадилар учун: “Тозаликка диққатли бўлинг. Аллохтаоло Ислом динини тозалик устига қурди. Жаннатга фақат тоза-покиза бўлганлар киради”, дея марҳамат қилдингиз...

Саховатингиз гўзал...

Ҳеч кимни остонангиздан қуруқ қайтармасдингиз, “Бергувчи Аллоҳдир, мен тарқатувчиман, холос”, дердингиз. Мусофирларга муборак либосларингизни тўшай-

диган даражада қарам соҳиби эдингиз.

Ҳунайнда қўлга киритилган олий зотли юз туяни кўриб, “Қандай чиройли”, дея хитоб қилган Сафвон ибн Умайяга уларни бериб юбордингиз. Шунда Сафвон: “Бундай тантилик фақат пайғамбарларга хосдир”, дея мусулмон бўлди.

Жасоратингиз гўзал...

Макка мушриклари даъвонгиздан қайтариш учун ўлдиришларини айтиб таҳдид қилишса-да, зарра чўчимай, сабот ила йўлингизда давом этдингиз.

Садоқатингиз гўзал...

Ҳабашистон ҳукмдори Нажошийнинг элчиларига шахсан хизмат қиларкансиз, саҳобалар: “Сиз қўйинг, биз хизмат қилайлик”, дедилар.



нида Сиз ҳамон ўша ерда эдингиз: “Сўз берганим учун уч кундан буён шу жойда кутдим”, деб айтдингиз...

Тўғрисўзлигингиз гўзал...

Ҳеч қачон ёлғон сўз айтмадингиз. Қирқ ёшингизда илоҳий амр келди ва инсонларни ҳақ динга даъват қилиш учун агрофингизга тўпладингиз. “Эй Қурайш қавми! Мен сизга шу тоғнинг орқасида душман отликлари келаётганини айтсам, ишонасизми?” деб сўрадингиз. “Ишонамиз, чунки сен умрингда ёлғон гапирмаган инсонсан (ал-аминсан)”, дейишди улар...

Адолатингиз гўзал...

Дўсту душманга бирдек адолатли эдингиз. Ҳатто Ислом душманлари мушкул масалаларини Сизга ҳал эттиришар, одиллик билан чиқарган қарорингизни яқдиллик билан қабул қилишар эди...

Ахлоқингиз гўзал...

Аслида Сиздаги барча нарсалар гўзал...

Аллоҳ таоло бизларга ҳам насиб этсин, Сизнинг ахлоқингиз билан хулқланиш бахтини... мўминликнинг барча сифатларига муносиб бўлмоқ саодатини... Сиз “Умматим!” дейдиган жамоа ичида бўлмоқ шарафини...

Зумрад

ФОЗИЛЖОН қизи
тайёрлади.

Яқинда Умрзоқ Муллажовнинг “Шукрона” китоби (“Tafakkur” нашриёти, 2011) қўлимга тушиб қолди. Бир ўтиришида бошидан охиригача ўқидим. Асар муаллифи саксон ёшдан ошган табаррук отахон. Шу ёшда қўлга қалам олишининг ўзи таҳсинга сазовор. Қари билганни пари билмас, дейди халқимиз. Чунки улар ҳаётни, одамларни яхши билади. Умрзоқ ота ҳам маънавият, одоб-ахлоқ, яхшилик, олам ва одам ҳақидаги қарашларини тажрибаларидан келиб чиқиб, Куръони карим, ҳадиси шариф ва бошқа мўътабар манбаларга суяниб баён этади. Асарда келтирилган ибратли ҳикоятлардан айримларини сизга ҳам илиндик.

Эркин ИБРОҲИМОВ

АҚЛИНИ КЎРМАГАН ОДАМ

Ниҳоятда саркаш бир киши улуғ зотлардан бирининг хузурига келиб:

– Мен Аллоҳни кўришни истайман! – дебди.

Ул олим зот савол берувчига яна савол билан мурожаат қилибди:

– Сенинг ақлинг борми ўзи?

– Ҳа, бор, – дебди у истехзо билан.

– Ақлингни кўрганмисан?

– Йўқ.

– Ўзинг ақлингни кўрмаган, ушламаган бўлсанг ва унинг қанақа шаклда эканини билмасанг, нега унда ақлим бор дейсан!

– ...

– Ана энди ўйла, ақлингни кўрмай, танимай туриб, Аллоҳни қаердан ҳам танийсан! Уни қандай кўрасан?

Савол берувчи киши олимнинг гапидан ўсал бўлиб қолибди.

ТЎҒРИ ЙЎЛ

Пайғамбаримиз ^(у зотга Аллоҳнинг саломни бўласин) бир муборак ҳадисларида айтадилар: “Агар Аллоҳга ҳақиқатан таваккул қилсангиз, У эрта билан оч чиқиб, кечкурун тўқ қайтган кушларни ризқлантиргани каби сизларни ҳам ризқлантиради”.

Шақиқ Балхий ҳазратлари ибодат ва итоатда беназир зот эдилар. Бир куни у зот чўлда қаноти синиб уча олмаётган бир

кушни кўриб қолди. Хаёлига, бу куш учолмаса, ов қилолмаса, қандай қилиб жон сақлапти, деган гап келди. Олим бир панароқ жойга ўтиб кушни кузата бошлади. Бир пайт чигиртка тутиб олган бошқа куш учиб келдида, ногирон кушнинг оғзига солиб қўйди. Шунда Шақиқ Балхий ҳазратлари бир қаноти синган кушни таъминлаган Аллоҳ мени ҳам таъминлагай, деди-да, шу кундан бошлаб ҳамма ишларини йиғиштириб қўйди. Бу ёғи Аллоҳга таваккул дея кечаю кундуз ибодатга шўнғиди.

Шақиқ Балхий ҳазратларининг бу тадбирини эшитган Иброҳим Адҳам уни хузурига чорлади.

– Нега сен тирикчилигингни йиғиштириб қўйдинг?!

– Ахир бир ногирон кушнинг ризқини бериб турган зот мени ҳам таъминлашига шубҳа қилайми? – деди Шақиқ Балхий ҳазратлари ва бўлган воқеани айтиб берди.

Унинг гапини эшитган Иброҳим Адҳам:

– Унда айт-чи, нега сен ўша ногирон кушни таъминлаётган соғлом куш бўлмайсан? Ахир шарафга ҳаракат қилувчи куш кўпроқ муносиб-ку. Расулulloҳ ^(у зотга Аллоҳнинг саломти ва саломти бўлсин): “Берган қўл олган қўлдан хайрлироқдир”, деганларини эшитмаганмисан? – дедилар.

Иброҳим Адҳамнинг бу сўзларини эшитган Шақиқ Балхий янглиш йўлда юрганини англади.



“Ҳидоят” журнаlining 2011 йил 12-сонида Алоуддин Косонийнинг “Бадоеус саное...” асари таржимасини ўқиб, айрим масалаларни янада чуқурроқ англаб етдим.

Ушбу асар нашири Ислом динини тор доирада ўрганиб, шаръий илмларни нотўғри ўзлаштирган кимсаларга раддия сифатида ҳам ишончли манба бўлади.

Шаҳбоз НИЗОМОВ,

“Хожа Бухорий” Ислом ўрта-махсус билим юрти талабаси

Журналнинг 2011 йил 12-сонида “Бадоеус саное...” асаридан берилган парча менга манзур бўлди. Бу каби мақолалар биз мўмин-мусулмонларнинг фикр бўйича илмимизни оширади. Журналнинг ҳар сонида асардан парчалар бериб борилишини истардим.

Элбек БАҚОЕВ,

Бухоро вилояти

ДИН ҲУКМЛАРИНИ ТАРТИБЛАШДА ГЎЗАЛ САНЪАТЛАР

Юзни ювиш

Таҳоратнинг фарзлари тўртта. Уларнинг бири юзни бир марта ювишдир. Аллоҳ таоло: **“Юзларингизни ювинглар”** деб буюрди. Бу буйруқ такрорни тақозо қилмайди. “Ювинглар” амридан бир марта ювиш тушунилади ва бу фарздир. Агар уч марта ювсак, суннатини ҳам адо қилган бўламиз. Шу ҳукми бажариш учун, аввало, юзнинг чегарасини билиб олишимиз лозим. Абу Ҳанифа ва шогирдларидан бу хусусда бевосита зоҳир ривоятлар йўқ. Аммо улардан кейингилар юзнинг чегарасини бундай таърифлашган: “Пешонанинг соч чиқадиган жойидан ияк остигача ва икки кулоқ юмшоғигача бўлган оралиқ юздир”. Бу жуда тўғри таърифдир, чунки “юз” сўзининг ўзидан бевосита шу маъно англашилиб турибди. Яъни, юз – “юзланиш” дегани.

Мазҳабимиз уламолари: “Таҳоратда соқолни ювиш билан юзни ювиш фарзи адо бўлади” десалар, баъзилари: “Йўқ, соқолнинг тагини – жағни ҳам ювиш керак”, дейишади. Имом Шофиъий эса: “Агар соқол сийрак бўлса, остидаги жағни ювиш керак, агар қалин бўлса, соқолни ювиш кифоя”, дедилар.

Абу Ҳанифа ва Имом Муҳаммад наздида, узор билан кулоқнинг ўртасидаги окликни ювиш фарздир. “Узор” деб кулоқ билан ёноқ

ўртасидаги сочга айтилади. Имом Абу Ҳанифа ва Имом Муҳаммад, ўша терини ҳам ювиш фарз, дейдилар. Гарчи у тери ўсиб кетган соч ёки соқол остида баъзан кўринмай қолса-да, барибир юз ҳисобида бўлади ва уни албатта ювиш фарзлигича қолади.

Имом Абу Ҳанифа билан Имом Муҳаммаднинг ювиш керак, деган гапларига далиллари шуки, узор билан кулоқ ўртасидаги оклик юз ҳудудида, демак, у ҳам юздир. Юз кулоққа уланиб кетган экан, кулоққа бориб етган жойдаги тери юз ҳисобланади. Ўша ерга тук чиқмаган, худди юз каби кўриниб турган экан, демак, бу жойни ювиш фарз.

Кўзларнинг ичига сув етказиш фарз эмас, чунки кўзнинг ичи юз ҳисобланмайди. Кўз юзнинг ичига жойлашган алоҳида бир аъзодир.

Қўлларни ювиш

Таҳоратдаги иккинчи фарз иккала қўлни бир мартадан ювишдир. Аллоҳ таолонинг **“Эй мўминлар, қачон намозга турганингизда юзларингизни ҳамда қўлларингизни тирсақларгача ювингиз...”** (Моида, 6) оятидаги мутлақ буйруқ такрорни тақозо қилмайди. Яъни, “ювингиз” деган сўздан “бир неча марта ювинглар” деган маъно келиб чиқмайди.



Учала имомимиз – Абу Ҳанифа, Абу Юсуф ва Муҳаммад наздида, қўл тирсак билан қўшиб ювилади. Учала имомимиз наздида ҳам, қўли тирсагидан кесилган киши кесилган жойини ювиб қўйиши фарз.

Учала имом ҳам қўлларни ювиш ҳақидаги оятни бундай тафсир қилишади: “Буйрук қўлни ювишга бўляпти. Панжанинг учидан қўлтиққача ҳаммаси қўл ҳисобланади. Энди агар “тирсаккача” деб, тирсак зикр қилинмаганида, қўлтиққача ювиш фарз бўлар эди. Демак, тирсакни зикр қилиш тирсаккача етказиб қўйинглар, дейиш учун эмас, балки тирсакдан юқорини соқит қилиш учундир. Тирсакдан юқорини ювмаса ҳам бўлаверади, қўлтиққача ювиш шарт эмас, дейиш учун тирсак айтилди. Яъни, мақсад – ювишни ўша ергача чўзиш эмас, аксинча, қисқартиришдир. Бас, Аллоҳ таоло енгиллик қилиб, тирсаккача ювсангиз бўлди, ундан тепасини ювиш шарт эмаслигини билдирди”.

Демак, юқоридаги фикрлардан келиб чиққан ҳолда, чегара тушунчаси икки қисмга бўлинади: ўзи чегаралаган ҳудудга кирадиган чегара; ўзи чегаралаган ҳудудга кирмайдиган чегара. Тирсак “чегара” маъносидagi лафзда келган бўлса ҳам, ўзи чегаралаган жой ичига киради, чунки аслида у чегара эмас, балки қўлнинг ўртасидир.

Арабча “мужмал” сўзи ўзбек тилида бошқача маънода ишлатилади. Ноаниқ, тушунарсиз айтилган сўзни “мужмал гап” деймиз. Лекин истилоҳда бир нарсани жуда қисқа қилиб айтиб қўйиш “мужмал” дейилади.

Бу ҳолда айтилган гапни тафсилотсиз тушуниб бўлмайди. Шунга кўра, “**Тирсакларкача ювингиз**” деган буйрукни тафсилотсиз тушуниш қийин – мужмал. Демак, шу ўринда тафсилотга эҳтиёж туғилди. Бунинг баёни эса ҳадиси шарифда келади, яъни Пайғамбар (ﷺ) ўзларининг бир феъллари билан Аллоҳ таолонинг оятидаги биз учун мужмал, ноаниқ қолган

жиҳатни муфассал – аниқ қилиб тушунтириб бердилар.

Улуғ саҳобалардан Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қилади: “Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) таҳорат қилаётиб, тирсакка етган пайтларида сувни тирсакнинг устида бир айлантириб қўяр эдилар”. Яъни, кўзадаги сувни тирсакларидан қуйиб, тирсакнинг айланаси ювилиши кераклигини амалда кўрсатиб қўярдилар. Демак, Пайғамбаримизнинг бу феъллари Қуръондаги мужмал – қисқа амрнинг баёни бўлди ва шу туфайли тирсакнинг айланаси ювилиши фарз эканини билиб олдик.

Оятнинг ўзида мавжуд бўлган “**тирсакларингизни ҳам қўшиб ювинглар**” деган маънони ҳадис изоҳлаб – тафсир қилиб келяпти. Бундан таҳоратдаги иккинчи фарз – қўлни тирсак билан қўшиб ювиш экани маълум бўлди.

Биз, мусулмон фарзандлари, таҳорат қилишни оталаримиздан кўриб ўрганганмиз. Улар тирсакнинг айланасидан икки энлик юқорисини қўшиб ювиб қўяр эдилар. Тирсакни ювинглар, дейилар экан, тирсакдаги бурчак бўлиб турган жойни ювиш фарз эди, лекин амалнинг мукамал бажарилганига аниқ ишонч бўлиши учун ундан икки энлик ўтказиб ювилади. Фарз амал бўлгани боис бунга жиддий аҳамият беришимиз керак. Енгимизни ҳам тирсаккача эмас, сал юқорироққача шимаришимиз керак, шунда икки энлик тепадан ювишга имкон бўлади.

Шайх Алоуддин МАНСУР
таржимаси



ИСЛОМ ВА ОЛАМ



Янги русумли телефон



Ҳиндистоннинг Tol.Mol.com ширкати ENMAC MQ3500 русумли уяли телефон ишлаб чиқди. У араб, инглиз, форс, рус ва турк тилларида ишлайди. Телефон

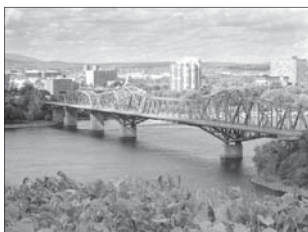
мингтагача рақамни сақлай олади. Унда Қуръони каримни беш нафар энг машхур қори қироатида эшитиш мумкин. Телефон хотирасига Мусҳафнинг 29 тилдаги маъно таржимаси ҳам жойланган.

Швецияда Қуръон кўргазмаси

Швециянинг Вестерос шаҳрида Эрон Ислום Республикасининг “Ал-Захро” маданият маркази Қуръони карим кўргазмасини ўтказди. Унда хаттотлик услубида кўчирилган оятлар, муқаддас китобнинг турли хил майда қимматбаҳо тош, металл ва нақшлар билан безатилган нусхалари намойиш этилди.

Торонто анжумани

Яқинда Канаданинг Торонто шаҳрида Шимолий Америка мусулмонлари йиллик анъанавий анжумани бўлиб ўтди. Ўнинчи марта бўлаётган йиғинда ўн



беш мингдан зиёд вакил қатнашди. Йиғинда швейцариялик таниқли олим Тариқ Рамазон, америкалик доктор Жон Эспозито ва машхур кўшиқчи Сами Юсуф иштирок этишди.

Ислום маркази иш бошлади

Сўнгги беш йилда Американинг Миссури штати мусулмонлари сони икки баробар

ортди. Шу вақтгача одамлар намозни кўча ва йўлақларда ўқишарди. Миссури штати Ролла шаҳрида очилган Ислום маркази муаммони қисман бўлса-да ечишга ёрдам берди. Марказда масжид, кутубхона ва болалар майдончаси бор. Бу ерда мусулмонлар эмин-эркин ибодат қилишлари ва диний билим олишлари мумкин. Марказ Америка мусулмонларидан тушган хайр-эхсон ҳисобига қурилди.

Янги факултет очилди

Олмониядаги Тубинген университетиде янги ўқув йилидан ислумий фанлар факултети иш бошлади. Ушбу факултет бакалаврлари имом-хатиб ёки ўқитувчи даражасини олишади. Дарслар немис тилида ўтилади. Тўрт миллионли Олмония мусулмонлари учун бу иш жуда муҳим янгилик бўлди.

Марокашликлар ёмғир сўрашди

Янги йилнинг илк жума намозиде Марокашдаги барча масжидларда мусулмонлар Аллоҳ таолодан ёмғир сўраб, дуога қўл кўтардилар. 2011 йил қурғоқчил келди. Ёғингарчилик олдинги йилларга нисбатан 89 фоиз камайиб, барча соҳаларга сезиларли зарар етказди. Ҳар йилги ўртгача ўн миллион тонналик буғдой ҳосили икки миллионга тушиб кетди.

Марокаш дон маҳсулотлари етиштириш бўйича дунёда энг юқори ўринлардан бирини эгаллайди. Аҳолининг қирқ фоизга яқини қишлоқ хўжалигида меҳнат қилади. Мамлакат мусулмонлари бу йил баҳор ёғин-сочинли келишидан умидвордирлар.

Яна бир Ислום маркази

Лондон четидеги Перли мавзеиде Ислום маркази очилди. Марказда мусулмонлар эмин-эркин ибодат қилиб, фикр алмашишлари учун кенг имкон бор. Бу ерда маданий-маърифий тадбирлар уюштириш ҳам мумкин. Ислום маркази асосчиларидан бири Усмон





Содик: “Мақсадимиз Ислом кўпорувчилик ва бузгунчиликка мутлақо қарши, тинчлик ва бағрикенглик дини эканини намоён этишдир”, деди. Бугун Перлида юзга яқин мусулмон оила истиқомат қилади.

Лубнонда динлараро йиғилиш

2012 йил 17 январ куни Лубноннинг Байрут шаҳрида динлараро халқаро йиғилиш ўтказилди. “Ал-Фариғ ал-арабий ал-ахвар ал-ислами вал-масихий” маркази ташкил этган ушбу анжуман “Мусулмон ва насроний алоқалари янги боскичда” мавзуида ўтди. Асосий мақсад Яқин Шарқ ва Шимолий Африка ҳудудларида мусулмон ва насроний аҳолининг тинч-тотув муносабатларини янада мустаҳкамлашдир.

Сайёҳларга янгилик

Қирим сиҳатгоҳларида дам олувчиларга мўлжаллаб янги лойиҳа ишлаб чиқилди. Лойиҳа бўйича Қиримдаги қадим мақбаралар ва тарихий қадамжоларга зиёратлар уюштирилади. Намозхонлар учун кенг имкониятлар ва қулайликлар яратилади. Лойиҳани янада тақомиллаштириш устида иш олиб борилмоқда.

Индонезия масжидларида марказлаштириш



Индонезия Ислом уюшмаси масжидлар орасида интернет орқали ўзаро жонли (online) алоқалар ўрнатиш тизимини ишга туширмоқчи. Бу билан намозхонлар ўртасида Ислом адабиётлари ва фикрлар алмашинувини йўлга қўйиш кўзда тутилган. Индонезия дунёда энг кўп мусулмон яшайдиган мамлакат ҳисобланади. Яъни, 237 миллион аҳолисининг 85 фоизи мусулмондир. Расмий масжидлар сони бир миллионга яқин.

Халқаро Ислом иқтисоди конференцияси

Шу йил 28–29 март кунлари Лондон шаҳрида иккинчи Халқаро Ислом иқтисоди анжумани бўлиб ўтади. Анжуман молиявий инқироз шароитида иқтисодий аҳ-

волни мўътадиллаштириш масалаларига бағишланади. Халқаро йиғинда банкчилар, иқтисодиёт маслаҳатчилари ва уламолар қатнашади. Ўтган йили илк бор ўтказилган анжуманда бир юз йигирмадан ортиқ вакил иштирок этиб, ўттиздан ортиқ маъруза тингланган эди.

Ғолиб лойиҳачилар

Январнинг 17-куни Қирим мусулмонлари диний идорасида Симферопол шаҳрида қурилажак “Катта жума жомеи” лойиҳаси учун ўтказилган танлов ғолиблари аниқланди. Унда Украина, Туркия, Қозоғистон ва бошқа мамлакатлардан келган ўн бир нафар меъмор ўн тўртта лойиҳа билан қатнашди. Биринчи ўринни Идрис Юнусов, иккинчи ўринни Иброҳим Нагаев ва учинчи ўринни Руслан Яхёев эгаллади. Ғолибларга Қирим мусулмонлари фахрий ёрлиқлари, пул мукофотлари топширилди.

Қуръони карим имо-ишора тилида

Ўрдундаги Қуръони каримни сақлаш жамияти қулоғи оғир, қар кишилар учун илк бор Қуръони каримнинг махсус DVD дискларини чиқарди.



Ушбу диск қарларга имо-ишора ёрдамида Мусҳафни ёритиб беради. “Диск ёзиш учун беш йил сарфладик”, дейди лойиҳа иш бошқарувчиси Аҳмад Алайид. “Қуръон шарҳларини ўрганиб чиқиб, энг содда шаклини танладик. Ўттиз пора олтимишта дискка сиғди. Вақти келиб, дискларни ҳада этиб тарқатишни режалаштиряпмиз”.

Меҳр-шафқат уйи



Белгия Ислом маркази илмий ходими Абдулқодир Дамиший Брюссел шаҳрида меҳр-шафқат уйини очиш режасини эълон қилди. Бу иш 2014 йили амалга оширилиши мўлжалланяпти. “Кекса мусулмонларнинг ҳолидан хабар олиб, ёрдам қўлини чўзадиган муассаса очмоқчимиз. Мақсад Исломда ота-онага ҳурмат-эҳтиромни намоён этишдир”, дейди Абдулқодир Дамиший.

Бузғунчи сайтлар хусусида



Олмониянинг “Шудоч Зейтунг” газетасида Ислом дини асл моҳиятини бузиб кўрсатувчи сайтларга қарши мақола босилди. Олмония ҳукумати бундай сайтлар фаолияти қонунга хилоф эканини таъкидлади. Ҳукумат динни енгил-елпи ўрганиб олган ёки атайин динга тош отишга ҳаракат қилаётган кимсаларни қоралади. Газетада ёзилишича, виждон эркинлигига путур етказадиган турли сайтларнинг қонунга зид иш олиб боришига тез орада чек қўйилади.

Яманга ёрдам



Нефт захира-лари бўйича дун-ёда етакчилардан бўлган Саудия Арабистони чегарадош Яманга ёрдам кўлини чўзмокда.

Сиёсий ва иқтисодий қийинчиликларни бошдан кечирган кўшни мамлакатга январ ойида беш юз минг тонна бензин ва дизел ёнилғиси тортиқ қилинди. Адан шаҳридаги нефтни қайта ишлаш заводи вақтинча ёпилгач, анча узилиш бўлиб қолган эди. Июнь ойидан буён Саудия Арабистони Яманга уч миллион баррел қора олтин етказиб берди. Маълумотларга кўра, кўшни мамлакат ўзини ўнглаб олгунга қадар бу ёрдам тўхтамайди.

Қозон шаҳрида анжуман ўтказилади



Ислом Ҳамкор-лик Ташкилоти (Ислом Конференци-яси Ташкилоти) нинг IV Халқаро йиғини шу йил 21–22 май кунлари Қозон шаҳрида бўлади. Татарис-тон Республикаси Президенти бошчилигида

ўтадиган ушбу йиғинни Ислом тадбиркорлар жамғармаси ташкил қилмокда. Мақсад ИХТга аъзо мамлакатларнинг иқтисодий, сиёсий ва ижтимоий алоқаларини мустаҳкамлаш ҳамда мусулмон мамлакатлар инвесторлари билан ҳамкорликни кучайтиришдир. Анжуманда МДХ, Оврупа, Жануби-шарқий Осиё, Яқин Шарқ ва Россиядан ишбилармон ва сармоядорлар ҳамда турли соҳа вакиллари ишти-рок этишади.

Мусулмонларни тақдирлаш

Британия қироли-часи ўн саккиз нафар мусулмонни тақдир-лади. Улар қатта хиз-матлари учун олий мукофотларга лойик кўрилди. Жумладан, шифокор Тоҳир Аҳмад Маҳмуд – “Британия империяси командори”, Йорк университети профессори Муҳаммад Ҳомидий – “Британия Империяси зобити” ва Рочдейл кенгаши аъзоси Муҳаммад Ҳабибуллоҳ Британия империяси орденига муносиб топилди.



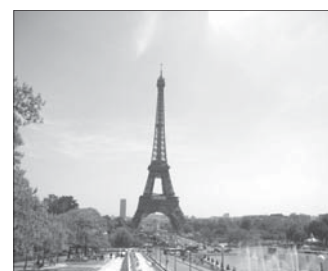
Чита тарихий масжиди

Бойкўлорти ўлкаси жоме масжиди қурил-ганига бир юз беш йил бўлди. Жоме шу атрофдаги ўн тўрт минг мусулмон учун ягона масжиддир. XIX аср бошида бунёд этилган жоме маълум бир муддат омборхона ва ётоқхонага ҳам айлантирилган. 1993 йилга келиб масжид сифатида яна ўз вазифасини ўтай бошлади. Тантанага мусулмонлар пухта тайёргарлик кўришди. Масжидни таъмирлаб, яна бир хонақоҳ барпо этиш режаси тузилган.



Мусулмонлар қабристонини очилди

Францияда би-ринчи расмий му-сулмонлар қаб-ристонини очилди. Мозор мамлакат шимоли-шарқи-даги Страсбург шаҳрида. Очилиш



маросимида дин арбоблари, Ислом маркази ходимлари ва ҳукумат вакиллари қатнашди. Очилишга саккиз юз минг евро сарфланган қабристон ҳудудида таҳоратхона ва хонақоҳ ҳам бор. Францияда истиқомат қилаётган муҳожир мусулмонлар илгари дунёдан кўз юмган яқинларини ўз юртларига олиб кетишарди.

Буюк Британиядаги кўргазма

Лондон марказий жоме масжидида “Exhibition Islam” хайрия ташкилоти “Муҳаммад (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) – мурувват тимсоли” кўргазмасини ташкил этди. Ташкилот ўн йилдан бери Оврупада турли диний кўргазмалар ўтказиш билан шуғулланиб келади. Унда Куръони карим кўлёмалари, Муҳаммад (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳадислари ва турли диний адабиётлар намоиш этилди. Мақсад Ислом дини тарихини танитиш ҳамда унинг барқарорлик ва дўстлик дини эканини намоён қилишдир. Унга мусулмонлар билан бир қаторда бошқа дин вакиллари ҳам келишди.



Давос шаҳрида Жаҳон иқтисодиёти анжуманининг экология масалаларига бағишланган йиғилиши бўлиб ўтди. Дунёда атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва табиатни асраш бўйича энг юқори ўринларни эгаллаб келаётган мамлакатлар эълон қилинди. Германия, Исландия, Финландия, Япония ва Белгия қаторига Малайзия ҳам қўшилди. Ушбу мамлакатда 2011 йили ҳаво тозалигини сақлаш кўрсаткичи тўқсон фоизни ташкил қилган.

Ҳаво тозалиги учун

Интернет материаллари асосида тайёрланди



Интернет материаллари асосида тайёрланди

Интернет материаллари асосида тайёрланди

Жаҳонгир ФОЗИЛ

ЮРАГИНГНИ ТЎЛДИР ЯХШИ НИЯТГА

* * *

Тил улуғ неъматдир, инъомдир, бироқ,
Эй инсон, фикр қил, теран ўйлаб боқ.
Ўзгалар ғийбатин қилгандан кўра,
Тил-жағсиз яшаган эрур яхшироқ.

* * *

Номим қолсин десанг абадиятга,
Юрагингни тўлдир яхши ниятга.
Сўнгра ҳар лаҳзада, ҳар сонияда
Фойданг тегиб турсин одамиятга.

* * *

Мангулик қўшиғи – имон, маърифат,
Дунёнинг бешиги – имон, маърифат.
Бир ҳикматни асло унутма, инсон,
Жаннатнинг эшиги – имон, маърифат.

* * *

Инсон манмансираб дунёда нетар,
Нари борса тоғ ҳам булутга етар.
Боши кўкка етган баланд чўкқи ҳам
Кун келиб тупроққа айланиб кетар.

* * *

Охират деб бу дунёни унутма,
Фақат дунё билан кўнглинг овутма.
Ҳар иккисин ғами бўлсин жамулжам,
Тўғри йўл шу, ўзга йўлларга ўтма.

* * *

Аввало инсонда ният пок бўлсин,
Мақсад холис бўлсин Аллоҳ йўлида.
Яхшиликка хизмат қилади тиғ ҳам –
Ҳаётинг асрайди жарроҳ қўлида.

Зайниддин НЎЪМОНХОН ўғли

ЎТИНЧ

Деразамни чертади такрор,
Қистар тинмай мени чикмоққа.
Билмам менда нима қасди бор,
Шунча интиқ менга етмоққа.

Юрагимни чангаллатар гоҳ,
Оёғимни зилдай қилади.
Кўзларимга парда тортиб, оҳ,
Юзларимга ажин солади.

Феълимдай тор қилар дунёни,
Гоҳ ёшимга ишора қилар.
Етолмаган муҳаббатимдан
Мени тамом бездирмоқ бўлади.

Шошма, дўстим, бир оз шошмай тур,
Умр ўзи отилган бир ўқ.
Бир инсондек улғайдим, аммо
Ўз сўзимни айтганимча йўқ.

Паркент тумани

Исмоил МАҲМУД МАРҒИЛОНИЙ

Аҳли диллар бирла суҳбат қурсангиз...

БЎЛГАЙ ЛАТИФ

Хуш калом, фикру малоҳат
бирла дил бўлгай латиф,
Хусну хулқ, лутфу латофат
бирла дил бўлгай латиф.

Ким улуғлар дил билан
топгай саодат манзилин,
Дил билан топган фароғат
бирла тил бўлгай латиф.

Ҳақ таоло бандасин
аслини эъзоз айлади,
Аслидин топган ҳидоят
бирла дил бўлгай латиф.

Ишқ – иродат бирла қалб
топгай Яратган фазлини,
Фазлидин топган шижоат
бирла дил бўлгай латиф.

Топмади ҳаргиз ямонлар
ҳеч илоҳнинг неъматин,
Неъматин топган мақомат
бирла дил бўлгай латиф.

Икки олам фикратин ким
руҳда қилди ихтиёр,
Фикратин топган ҳарорат
бирла дил бўлгай латиф.

Бу шарофат ичра, Маҳмуд,
топмадинг ҳаргиз хусн,
Бас, азал битган рисолат
бирла дил бўлгай латиф.

САРСОН АБАС

Ўтди умринг кори ғафлат ичра, воҳ, сарсон абас,
Шул сабаб бўлди самарсиз ҳар даму имкон абас.

Дабдаба, айшу фароғат ичра толе изладинг,
Бўлди дил шайтонсифатлар бирла зор-гирён абас.

Кўз тикиб дунё молига қонди дил нафс комидин,
Тўлди дил ичра карохат, бўлди тан бежон абас.

Юрмадинг ҳақ йўлидан ақли расолар бирла ҳеч,
Кетди йўқлик ичра, воҳ, ўтган онинг вайрон абас.

Бу ҳаёт саҳнида асло билмадинг ҳаддингни сен,
Этди хор дунё ғами, воҳ, бўлди куч-дармон абас.

Кетди қувват дарбадарлик, маъсият илкида, воҳ,
Мақдаминг шарр ичра етди, турганинг майдон абас.

Маҳмудо, оч қалб кўзингни, бандалик расмин тутиб,
Айла эмди, бас, тазарру, бўлмаин армон абас.

ДАРКОР СУКУТ

Аҳли диллар бирла суҳбат қурсангиз даркор сукут,
Кўп улуғ ҳикмат топурсиз этсангиз такрор сукут.

Ишқ билан қалб риштаси топгай Ўзини беҳато,
Ўзидин кўнгилни огоҳ этгучи бедор сукут.

Аҳли донишлар масофа билмагай очун аро,
Ҳол бирла, бас, аён этгай ўзин бемор сукут.

Ким мулоқот айласа жим, сир ила руҳ ичраким,
Ўзидин ортиқча сўзни айлагай инкор сукут.

Бас, кўнгилларга фароғат ҳамда роҳат бахш этар,
Ким азизларни зиёда айлабон хушдор сукут.

Бесукут сўз очди кимки, асли нодон шу эрур,
Бундайин касларга доим муддаий, ағёр сукут.

БҮЛМА ҒОФИЛ

Бүлма ғофил, бу хаётда, ҳар нафасдан топ зиё,
Кечаму кундузму бекму хору хасдан топ зиё.

Офтобу оининг зиёси барчага бирдек аён,
Қудрати изнида балққан турфа сасдан топ зиё.

Қумрию булбул овози ким азалдан хуш турур,
Анга жўр пойингдаги фарёдрасдан топ зиё.

Яхши-ёмон ичра олам эврилур, билмай тўзим,
Иккисидан ранж чекиб ётган ул касдан топ зиё.

Боғми ё ёбон қолурким, мақдамингдан, эй рафиқ,
Ғойиби руҳда шараф топган ҳавасдан топ зиё.

Ожиз ақлинг олмагай, бас, сунмаса ёр нурина,
Фурсати берган зиё бору абасдан топ зиё.

Дил аро, Маҳмуд, саодат изла ишқ майдонида,
Неъмاتي бирла Худо берган жарасдан топ зиё.

Марғилон

Абдусамад РАҲИМОВ**ЯРАТГАН СЕНГА ҲАМ БЕРГАЙ**

Ҳасадгўй бүлма, эй дўстим,
дилинда гар имон бўлса,
Бахилликдан ҳазар қилгин,
йўлинг жаннат томон бўлса.

Алам ичра куйиб-ёнма
бировлар бахтидан сўзлаб,
Сенинг ундан каминг йўқ ҳеч,
ўйла ақлинг равон бўлса.

Танинг бут, тўрт мучанг соғлом,
гўзал хилқат яралмишсан,
Нетардинг гар танинг мажруҳ,
қадинг мисли камон бўлса.

Синов дунёсида Аллоҳ бунча
мулкни нечун берди?
Ҳасад қилмас эдинг асло
ҳикмати гар аён бўлса.

Есин нонини бол бирла,
бунни кўп кўрмагин асло,
Битса ризки, сув ичолмас
агар шоҳи жаҳон бўлса.



Қўшиб бир айбига юз айб,
ғийбатинг, айт, нечун даркор?
Жазосин Қодири Халлоқ
Ўзи бергай, ёмон бўлса.

Мусулмонсан, гўзал хулқу
одоб бирлан камол топгин,
Йўқот қалбингда не ғурбат,
гина, шубҳа-ғумон бўлса.

Не қилсанг элга пок ният,
Яратган сенга ҳам бергай,
Тўйингда мен ўзим хизмат қилай,
бошим омон бўлса.

САБРИНГ САБАБ...

Собир бўл, ўзингни кўп шод топарсан,
Дилинг ғам-ғуссадан озод топарсан.

Ироданг буқолмас замон фитнаси,
Осуда, тинч, гўзал ҳаёт топарсан.

Мола мансаб сени туғёнга солмас,
Мусибатда чидам, сабот топарсан.

Луқманг ҳалол бўлса, дуо ижобат,
Бугунни кечангдан обод топарсан.

Қазиб ер игнада, зилол сув топиб,
Самода ганж бўлса, қанот топарсан.

Сахий бўлолмассан сабринг бўлмаса,
Бахил бўлсанг, охир барбод топарсан.

Бойлигинг, давлатинг кетар қўлингдан
Ё қолар, ўзинг-чи, вафот топарсан...

“Аллоҳ сабрлилар билан албатта”,
Ўқи Ҳақ каломин, савод топарсан.

Сен, эй Абдусамад, қиёмат куни
Балки сабринг сабаб нажот топарсан.

Учқўприк тумани

МЕРОС МАСАЛАСИ

Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай марҳамат қилганлар: “Эй Абу Ҳурайра! Фароизни ўрганиб, уни ўргатинглар, зеро, у илмнинг ярмидир. У умматим орасида биринчи бўлиб унутиладиган ва биринчи бўлиб олинадиган нарсадир” (Ибн Можжа, Дорақутний ва Ҳоким ривояти).



Фароиз илми ҳар бир во-риснинг марҳум қолдирган молдан оладиган улушини белгилаб берувчи ҳисоб-китоб ва фикҳий масалалардан иборат қоидалар тўпламидир.

Киши вафот этса, ундан қолган мол, олдин, уни кафанлашга, дафн этиш ишларига сарфланади. Сўнг

қарзлари адо этилади. Қарзлари адо этилгандан кейин мол қолса, васияти адо қилинади. Васият қилинган маблағ ё мол қиймати оламдан ўтган кишидан қолган молнинг учдан бир қисмидан ўталади. Чунки вафот этган кишидан қолган молда васиятда айтилганлардан ташқари меросхўрларнинг ҳам ҳақи бор. Сўнг қолган мол меросхўрларга тақсим қилинади.

Қуръонда зикри келган *эркак меросхўрлар* қуйидагилар:

1. Ота (марҳумнинг отаси).

а) Агар марҳумнинг ўғли ёки ўғлининг ўғли бўлса, мероснинг олтидан бир қисмини олади.

б) Агар марҳумнинг ўғли бўлмай, қизи ёки ўғлининг қизи ёхуд ўғлининг ўғлининг қизи бўлса, мероснинг олтидан бир қисмига қўшимча, бошқа меросхўрлардан ортган молни ҳам олади.

в) Агар отадан бошқа меросхўр бўлмаса, асаба сифатида, ота мероснинг барчасини олади. **Асаба** – Қуръонда меросдан оладиган улуши баён қилинмаган, марҳумнинг эркак яқинлари.

2. Бува (марҳумнинг отасининг отаси).

а) Марҳумнинг отаси бўлмай, ўғли ёки ўғлининг ўғли бўлса, мероснинг олтидан бир қисмини олади.

б) Марҳумнинг отаси ва ўғли бўлмай, қизи ёки ўғлининг қизи ёхуд ўғлининг ўғлининг қизи бўлса, мероснинг олтидан бир қисми ва бошқа меросхўрлардан ортган молни олади.

в) Марҳумнинг бувасидан бошқа ҳеч қимми бўлмаса, у мероснинг барчасини олади.

г) Марҳумнинг отаси бўлса, мерос олмайди.

3. Она бир ака-ука (марҳумнинг она бир ака-укалари).

а) Агар марҳумнинг иниси бир нафар бўлса, мероснинг олтидан бир қисмини олади.

б) Агар марҳумнинг иниси икки ёки ундан кўп бўлса, мероснинг учдан бир қисмини тақсимлаб олишади.

в) Агар марҳумнинг фарзанди ёки ўғлининг фарзанди бўлса, мерос олишмайди.

4. Эр (марҳумнинг эри).

а) Марҳумнинг фарзанди ёки ўғлининг фарзанди бўлмаса, мероснинг иккидан бир қисмини олади.

б) Марҳумнинг фарзанди ёки ўғлининг фарзанди бўлса, мероснинг тўртдан бир қисмини олади.

Қуръонда зикри келган *аёл меросхўрлар* қуйидагилар:

1. Хотин (марҳумнинг хотини).

а) Марҳумнинг фарзанди ёки ўғлининг фарзанди бўлмаса, мероснинг тўртдан бир қисмини олади.

б) Марҳумнинг фарзанди ёки ўғлининг фарзанди бўлса, мероснинг саккиздан бир қисмини олади.

2. Қиз (марҳумнинг ўз қизи).

а) Агар марҳумнинг ўғли бўлмай бир нафар қизи бўлса, мероснинг ярмини олади.

б) Агар марҳумнинг қизи икки ёки ундан кўп бўлса, мероснинг учдан икки қисмини тақсимлаб олишади.



в) Марҳумнинг ота-онаси, аёли (эри) ва ўғил-қизлари бўлса, фарз соҳиблари (ота-она, аёл, эр)дан ортган молни ўғил икки, қиз бир ҳисса олган ҳолда бўлишадилар.

3. Невара қиз (марҳумнинг ўғлининг қизи).

а) Агар марҳумнинг невара қизи бир нафар бўлса (марҳумнинг ўзининг қизи бўлмаса), мероснинг иккидан бир қисмини олади.

б) Агар марҳумнинг невара қизи икки нафар ёки ундан кўп бўлса (марҳумнинг ўзининг қизи бўлмаса), мероснинг учдан икки қисмини тақсимлаб олишади.

в) Марҳумнинг ўғли бўлмай бир нафар қизи бўлса, мероснинг олтидан бир қисмини олади.

г) Марҳумнинг икки нафар ёки ундан ортик қизи бўлса, мерос олмайди.

д) Марҳумнинг ўғлининг ўғли (невара қизнинг иниси) бўлса, улар асаба бўладилар ва фарз соҳибларидан ортган молни бўлишиб оладилар: иниси икки ҳисса, қиз бир ҳисса.

е) Марҳумнинг ўғли тирик бўлса, меросдан улуш берилмайди.

4. Туғишган опа-сингил (марҳумнинг ота-она бир опа-синглиси).

а) Марҳумнинг опа ёки синглиси бир нафар бўлса, мероснинг ярмини олади.

б) Марҳумнинг опа-синглиси икки нафар ёки ундан кўп бўлса, мероснинг учдан икки қисмини тақсимлаб олишади.

в) Марҳумнинг иниси бўлса, иниси улушининг ярмига тенг мерос олади.

г) Марҳумнинг ўғли бўлмай, қизи ёки ўғлининг қизи бўлса, асаба сифатида мероснинг қолганини олади.

д) Марҳумнинг ўғли ёки ўғлининг ўғли, отаси ёки отасининг отаси бўлса, меросдан маҳрум бўлади.

5. Ота бир опа-сингил (марҳумнинг ота бир опа-синглиси).

а) Марҳумнинг ота бир опаси ёки синглиси бир нафар бўлса, мероснинг ярмини олади.

б) Марҳумнинг ота бир опа-синглиси икки нафар ёки ундан кўп бўлса, мероснинг учдан икки қисмини тақсимлаб олишади.

в) Марҳумнинг бир нафар туғишган опаси ёки синглиси бўлса, мероснинг олтидан бир қисмини олади.

г) Марҳумнинг икки нафар ёки ундан ортик туғишган опа-синглиси бўлса, меросдан маҳрум бўлади.

д) Марҳумнинг ота бир иниси бўлса, инисининг улушининг ярмига тенг мерос олади.

е) Марҳумнинг ўғли бўлмай, қизи ёки

ўғлининг қизи бўлса, мероснинг қолганини олади.

ж) Марҳумнинг ўғли ёки ўғлининг ўғли ёки отаси ёки буваси ёки туғишган ака-ука, опа-сингиллари бўлса, меросдан маҳрум бўлади.

6. Она бир ака-ука, опа-сингил (марҳумнинг она бир ака-ука, опа-синглиси).

а) Марҳумнинг она бир ака-ука, опа-синглиси бир нафар бўлса, мероснинг олтидан бир қисмини олади.

б) Марҳумнинг она бир опа-синглиси ва ака-укаси икки нафар ёки ундан кўп бўлса, мероснинг учдан бир қисмини эркак-аёлга ажратмай, тенг тақсимлаб олишади.

в) Марҳумнинг фарзанди ёки ўғлининг фарзанди ёки отаси ёки буваси бўлса, меросдан маҳрум бўлади.

7. Она (марҳумнинг онаси).

а) Марҳумнинг фарзанди ёки ўғлининг фарзанди ёки ака-ука, опа-сингиллари бўлса, мероснинг олтидан бир қисмини олади.

б) Марҳумнинг хотини (ёки марҳуманинг эри) бор, отаси тирик бўлса, хотини (ёки марҳуманинг эри)дан қолган молнинг учдан бирини олади. Бу ҳолатда ота асаба сифатида қолган молнинг ҳаммасини олади.

в) Юқорида зикр қилинганлардан ҳеч қайсиси бўлмаса, мероснинг учдан бир қисмини олади.

8. Буви (марҳумнинг онасининг онаси ёки отасининг онаси).

а) Марҳумнинг буваси бир нафар бўлса, мероснинг олтидан бир қисмини олади, ундан кўп бўлса шу олтидан бир улушини тенг тақсимлаб олишади.

б) Марҳумнинг марҳумга яқин бошқа буваси бўлганда, мерос олмайди.

Ўғил ва қиз орасида мерос тақсимотиға инсоф назари билан қарасак, бу айни адолат эканини кўраимиз. Эркакнинг аёлдан икки баробар кўп мерос олишининг бир неча ҳикматлари бор.

Аёл бировга нафақа қилишга буюрилмаган, унинг нафақаси эса отаси, эри, ўғли, акаси ва бошқа эркак қариндошлари зиммасидадир. Фарзандлар таълим-тарбияси харажатлари ҳам отанинг зиммасида. Эр аёлига маҳр беришга мажбур, аёл эса маҳр олади ва ҳоказо.

Имом Бухорий номидаги Тошкент
Ислоҳ институти 4-бошқич талабаси

Гулчехра ХАЙРУЛЛОҲ қизи
тайёрлади.

Чиройли тарбия бериш ота-онанинг фарзанди олдидаги бурчларидандир. Бу ҳақни адо этиш ўз-ўзидан бўлмайди, инсондан катта масъулият, машаққат талаб қилади. Фарзанд тарбияси билан боғлиқ муаммоларни, уларнинг сабабларини тадқиқ этиш ота-оналар учун фойдали бўлиши табиий.

БОЛА ХУЛҚИ НЕГА БУЗИЛАДИ?

Бола тарбиясига энг олдин ота-она жавоб беради. Улар болаларини зарур ва фойдали машғулотлар билан банд қилиши керак. Бола онги бўш турмайди. Уйдаги тарбия болани қониқтирмаса, у кўчага интилади ва ўзи билмаган ҳолда бошқа “дунё” қомига қира бошлайди.

Бугун ким билан ўтириб гаплашсангиз, дарров фарзандига бегона ва бузғунчи ғоялар таъсир этаётганидан шикоят қилади. Баъзи хонадонларда фарзандлар ахлоқи катта муаммога айланган.

Янги асрда ахборот тезлиги тараққиётга ижобий таъсир кўрсатяпти. Айни чоқда қатор муаммоларни ҳам келтириб чиқаряпти. Интернет ва уяли телефон

орқали ёшларга қилинаётган ҳужумлардан сақланиш энг катта муаммога айланди. Эҳтиёт чоралари изланяпти, лекин бу ечим ва чоралар кўпи фақат назарий, уларни амалда қўллаш қийин.

Бугун кўплар такрорлайдиган иборалар: “Фарзандим мени тушунмайди”; “Менга итоат қилмайди”; “Насиҳатимга қулоқ солмайди”; “Кундузи ухлаб, тунда телевизор кўради”; “Ака-укалари билан жанжаллашади”; “Кўп ёлғон гапиради” ва ҳоказо... Бу муаммоларнинг ечими бор албатта.

Ўтган улуғларимиз бола хулқи бузилишига кўпинча ота-она сабабчи бўлишини таъкидлашган.

Ички асосий сабаблар:

- оилани бошқаришда ота-онанинг муайян тутуми ва аниқ мақсади йўқлиги;

- Аллоҳ таолодан ёрдам сўрамаслик ёки сўрашда камчиликка йўл қўйиш;

- бола гўдаклик давриданок тар-

бия услубларини йўлга қўймаслик ёки уларни билмаслик;

- моддий таъминотни ҳаддан ошириб юбориш ёки умуман таъминламаслик;

- боланинг таълим олишдан мақсади йўқлиги ёки дарсларни ўзлаштира олмаслиги; мактабга ота-она мажбурлаши билан бориши;

- боланинг ота-онадан қоникмаслиги;

- мураббийдан қўрқиши;
- ота-онадан меҳр кўрмай, бошқалардан ширин сўзлар эшитиши;

- ота-онанинг фарзанди олдида жанжаллашиши;

- ота-онанинг фарзандларидан биринигина мақташи;

- ишларни фақат чакқон болага юклаб, бошқаларига эътибор бермаслиги;

- отанинг узок вақт уйда бўлмаслиги;

- кичик ёки арзимас хатони бўрттириш;

- уйдаги ҳолат билан талаб қилинаётган нарсанинг бирибирига зидлиги;

- боланинг хатосини тўғри тушунтирмаслик, бошқа болаларга солиштириш. Бу иш хато. Чунки ҳар бир бола ўз шахсияти ва табиатига эга.



Ташқи таъсирлар:
 – муаллимнинг ўзи ўргатаётган фан мақсадини билмаслиги;
 – ташқарида ҳам ўр-нак бўладиган шахснинг йўқлиги;
 – шахватни қўзғатувчи омиллар;
 – алоқа воситалари ривожланиб кетиши туфайли ёмон дўстларнинг кўплиги;
 – таълим-тарбиянинг замон талабларига мос эмаслиги;
 – тенгдошларидан ташқи кўриниши билан ажралиб туриши;
 – ортиқча кўполлик ва қаттиққўллик ҳамда ўринли-ўринсиз калтаклайвериш. Бу иллатлар туфайли боланинг феъли бузилади.

Бугун бу муаммолар қаршисида чорасиздек туриб қолмаслигимиз ёки воқеликдан кўз юмиб олмаслигимиз керак. Уйимиз, кўча-кўй, яшаб турган жамиятимиздаги муҳит, таълим-тарбия муассасалари – буларнинг барчаси тарбия омиллари. Аммо ҳозир дунёнинг ҳар томонидан ёшларга махсус йўналтирилаётган мақсадли “тарбия услублари” ҳам борлигини унутмайлик. Зеро, яхши бола икки дунё саодатига восита бўлувчи садақай жориямиз бўлади.

**Имоммухаммадхон
МУНАВВАРҚОРИ**
ўғли
тайёради.

Аллоганинг тўлиқ исми **Абул Ҳусайн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Жаъфар ибн Ҳамадон Қудурий Ҳанафий Бағдодий**. У ҳижрий 362 йили (мил. 927) Бағдоднинг Қудура қишлоғида тузилгани боис “Қудурий” нисбаси берилган. Баъзилар, у киши қозон савдоси (арабчаси “қидр”, кўплиги “қудур”) билан шугуллангани учун мана шу нисбани олган, дейишади.

УЛУҒ ҲАНАФИЙ ОЛИМ

Машихур тарихчи олим Ибн Халликон “Вафайотул аъён” китобида ёзишча: “Қудурий ўз замонасида Ироқда ҳанафий уламоларига бошчилик қилган”.

Қудурий ҳадис ва фикҳ илмларини Абу Абдуллоҳ Муҳаммад ибн Яҳё Журжоний, Муҳаммад ибн Али Муаддаб ва Убайдуллоҳ ибн Муҳаммад Жавшанидан ўрганган.

Абу Абдуллоҳ Домигоний, “Тарихи Бағдод” асарининг муаллифи Хатиб Бағдодий, Аҳмад ибн Муҳаммад Ақтаъ ва Абдулвоҳид ибн Али Абул Қосим Қудурийнинг шогирдларидир.

Улуғ фақиҳнинг энг машихур асари “Мухтасари Қудурий” дир. Бу китобни ҳанафий мазҳабимиз уламолари муҳим манба санашади. Ушбу китобда икки мингта масала баён қилингани манбаларда қайд этилган.

Қудурий “Ат-Тажрид” номли китоб ҳам ёзган. Унда Абу Ҳанифа ва Имом Шофиъий мазҳаблари ўртасидаги фарқли масалаларни тўплаб, ҳар бирини далиллар билан шарҳлаган. Қудурий “Такрийб” номли китобида Абу Ҳанифа ва шогирдларининг баъзи масалалар юзасидан фарқли фикрларини жамлаган. Олимнинг “Шарҳ Мухтасари Кархий” номли китоби ҳам бор.

Аллоганинг “Мухтасари Қудурий” китобига Имом Наср Ақтаъ “Ал-Ақтаъ” номли икки жилд-

ли, шамсулаимма Исмоил ибн Ҳусайн Байҳақий “Ал-Кифоя” номли, Муҳаммад ибн Расул Мавқоний “Ал-Баён” номли, Маҳмуд ибн Аҳмад Қавнавий “Ат-Такриз” номли, Жалолиддин Абу Саъд Мутаҳҳар ибн Ҳасан Яздий “Ал-Лубоб” номли, Абулмаолий Баҳоуддин “Зодул фуқаҳо” номли, Ал-Қозий “Шарҳул Қудурий” (“Ал-Қозий”) номли, шайхулислом Наср ибн Муҳаммад Самарқандий “Мушкилотул Қудурий” номли ва бошқа кўп олимлар шарҳ ёзишган.

Бурҳониддин Марғинонийнинг “Ҳидоя” асарини ҳам “Мухтасари Қудурий”нинг шарҳларидан бири дейиш мумкин. Чунки Имом Марғиноний ўз китобига “Мухтасари Қудурий”ни ва “Жомеъус сағийр”ни асос қилиб олган.

Қудурий таржийҳ аҳлидан, яъни, мазҳабимиз масалаларнинг баъзисини баъзисидан афзал ва авлога ажрата оладиган уламолардандир.

Қудурий ҳижрий 428 санада ражаб ойининг бешинчиси, душанба куни (мил. 1036 йил 25 октябр) Абу Халаф йўли бўйидаги уйда вафот этади ва ўша ерга дафн қилинади. Ибн Халликоннинг таъкидлашича, кейинчалик унинг жасади Мансура кўчасидаги қабристонга, ҳанафий мазҳаби фақиҳларидан Абу Бақр Хоразмий қабри ёнига кўчирилган.

Ҳомиджон ИШМАТБЕКОВ,
“Кўкалдош” Ислому рта-
махсус билим юрти мудири

Қарзни тўлаш қарз берган одамнинг кечиши ёки қарздорлик сабаби бекор бўлганидагина қарздор зиммасидан соқит бўлади. Агар шундай бўлмай, қарздор оламдан ўтса, охирабда ҳисоб қилинади.

ҚАРЗНИ УЗМАЙ БЎЛМАЙДИ

Шунинг учун, одатда, вафот этганга жаноза ўқишдан олдин унинг яқинларидан: “Агар марҳумнинг бандалардан қарзлари бўлса, адо эта-сизми?” деб сўралади. Табиий, сўралган одам: “Ҳа” деб жавоб беради ва марҳумнинг қарзи бўлса, уни тўлашга кафил бўлади.

Кафолат (кафиллик) – ундириб олишда мажбуриятни мажбуриятга қўшишдир. Яъни, қарзни ундириб олишда кафилнинг мажбуриятини қарздорнинг мажбуриятига қўшишдир. Бу билан қарз кафилнинг зиммасида собит, қарздорнинг зиммасидан эса соқит бўлмайди¹.

Кафил Қуръони карим, суннат ва ижмо билан машру бўлган.

Юсуф сурасининг 72-оятда: **“Уни топиб келтирган кишига бир туя юк** (мукофотдир). **Мен шунга вакилман”**, деб марҳамат қилинган. Ибн Аббос (розийаллоху анху) шу оятдаги **“вакилман”** сўзини “кафилман” дея тафсир қилганлар.

Пайғамбаримиз (соллаллоху алайҳи ва саллам): “Кафил масъулдир”, деганлар (*Абу Довуд, Термизий ва Ибн Ҳиббон ривоят*).

¹ “Фатхул қадир”. 5/389. “Бадиъ”. 6/2.

“Дуррул мухтор”. 4/260.

² “Умдатул корий”. 18/333.

Одамларнинг эҳтиёжи борлиги ва қарздордан зарарни кетказиш учун фуқаҳолар кафолатнинг жоизлигига ижмо қилишган. Кафолатнинг машру бўлиш ҳикматига келсак, у ҳақларни қатъийлаштириш, одамлар ўртасида ўзаро ёрдамни юзага келтириш, қарз олиш ва орият (рўзғор буюмлари каби нарсаларни фойдаланишга олиш) битимларида енгиллик қилиш ва одамлардан қийинчиликни ариштишдир.



Мулла Али Қори айтади: “Қарздор мол қолдирмай оламдан ўтса, ундан кафил бўлиш дуруст эмас. Бу имом Абу Ҳанифа наздларида. Аммо Абу Юсуф, Муҳаммад: “Ундан кафил бўлиш дуруст, дейишган”.

Имом Абу Ҳанифанинг далиллари бундай: Қарз, ҳақиқатда, олганини қайтаришдир. Қарзга олингани (мислини) қайтариш во-

жиб бўлади. Ҳеч қандай мол қолдирмай дунёдан ўтган қарздор қарзини тўлашдан (вожибни адо этишдан) ожиздир. Шунинг учун дунёвий ҳукмларда қарзи соқит бўлади. (Бу кимдир унинг қарзини узса, қарз берган уни олиши мумкин бўлмайди, дегани эмас). Соқит бўлган қарзга кафил бўлиш эса мумкин бўлмайди. Аммо ундан мол қолган бўлса, қолган молидан қарзи узилиши лозим. Лекин ундан кафил бўлиш, кафилликни қарз берган киши кафил бўлиш жойида қабул қилиши шарт бўлганидан, дуруст бўлмайди.

Имом Абу Юсуф ҳамда Имом Муҳаммад далиллари бундай: у ҳеч нарсаси қолмаган қарздордан тирик-лигида кафил бўлиш дуруст бўлганидек, ўлганидан сўнг ҳам кафил бўлиш дурустдир. Қарз берган киши кафилликни кейин эшитиб қабул қилса кифоядир.

Қарзини узмай ё кафил уни тўлашини зиммасига олмай оламдан ўтган кишига жаноза намозини ўқимаслик ҳақидаги ҳадис насх бўлгандир².

Бир киши ўз ихтиёри билан ҳеч нарса қолдирмай оламдан ўтган қарздор қарзини тўласа, (қарздор) ухровий жазодан қутулади.

Мубашшир АҲМАД





САБОҚ

Умр кундалик дафтар. Уни бир-бир варақласак, нималар қилганимиз-у, қанча ишларга улгурмаганимиз аён бўлади. Кўча-кўйда қарияларни, ёрдамга муҳтож кишиларни кўрсак, кўпимиз дарров бориб қўлларидан тутишга, юкларини олишга одатланганмиз. Бир кун келиб ўзимиз ҳам қариймиз, Аллоҳ таоло учун савоб иш қилишга ошиқамиз. Кимгадир яхшилик қилсак, кўнгилда ўзгача сурур, ўзгача ҳаловат пайдо бўлади.

Бувим кўп айтардилар: «Болам, ҳар ишга Аллоҳ учун деб кириш. Ҳатто кўча-ҳовли, уйларни тозалаётганингда ҳам ихлос билан Аллоҳ учун десанг, шу оддий ишларинг ҳам ибодатга айланади. Улкан савобларга эришасан. Қизалоғим, ҳеч кимга кибр кўрсатма, ўзингни доим камтар тут. Хоксор бўл. Инсонларга қўлингдан келганича яхшилик қил. Ширинсўз бўл. Эвазига улардан ҳеч нарса кутма. Болажоним, мана шу сўзларим умр йўлингда сенга ҳамроҳ бўлсин».

Кичиклигимда бувижонимнинг бу сўзларини эшитардим-у, лекин маъносини ўйлаб ўтирмасдим. Катта бўлдим. Энди дунёга бошқа кўз билан қараяпман. Одамларни кузатяпман. Бувижонимнинг сўзлари ҳар дам мени яхшиликка чорлаб туради.

Гулрух МУХТОРОВА

СИБИРГА ИСЛОМ ДИНИ ЎЙИЛИШИГА ДОИР

“Музеум-студия” илмий текшириш маркази директори, ўлкашунос олим Ришат Раҳимов Сибир тарихини ўрганиш мақсадида минглаб километр масофани босиб ўтди. У Ислам динини бундан саккиз аср олдин бир гуруҳ олимлар ёйишганини исботлади.

Шу пайтгача тарихчилар Сибирга Ислам динини 1394-95 йиллари Баҳоуддин Нақшбанд шоғирдлари ёйишган деб ҳисоблашарди. Ушбу фикрни Қозон университети турк-татаршунослик кафедраси профессори Николай Катанов илгари сурган эди. У Тобол музейида сақланадиган “Сачара” (Шажара) номли қўлёзмани таржима қилиб, унда келтирилган “Баҳоуддин” сўзини бевосита ҳазрат Нақшбандга боғлайди.

Омск вилояти шимолида топилган ўн олти нафар шайх қабри Раҳимовни мавзуни янада чуқурроқ ўрганишга ундади. У баъзи маълумотларга суяниб, олимларнинг Сибирга келиши XIV асрдан олдинроқ бўлганини исботляпти. Яъни, тарихда “Баҳоуддин” исмли шахслар кўп ўтган. Баҳоуддин Нақшбанд 1394 йилдан камида 5 йил олдин вафот этган. У даврда Бухоро Амир Темур қўл остида эди. “Сачара”да эса амир деб бошқа одам исми кўрсатилган. Туймен князлиги XIV аср бошларида Олтин Ўрда ҳудудига кирган, аср охирига келиб эса бутун Сибир Исламни қабул қилиб бўлган эди. Ришат Раҳимов фикрича, Сибирга Ислам XIII аср биринчи ярмида ёйила бошлаган. Олимлар сафарини эса Мавлоно Жалолиддин Румийнинг отаси Баҳоуддин Балхий уюштирган. Айнан шу киши Сибирга бир гуруҳ шоғирдларини юборган. Яъни топилган қабрлар ана шу зотларникидир. Сибирга Ислам дини XIV аср охирида келмаганини “Сачара”да Туймен князлиги пойтахти Чимғитўра номи қайд этилмагани ҳам исботлаб турибди.

“Сачара”да шайхларнинг Иртишга Ишим дарёси бўйлаб йўл олишгани ҳам ёзилган. Гуруҳ Чимғитўрадаги Тўра дарёсига эмас, балки Ишимга қараб йўл олгани тасодиф эмас.



Айнан XIII асрда Туймен ва Искер шимоли-шарқидаги Қизилтўра Сибир пойтахти бўлган. Қизилтўра қолдиқлари эса Омск вилояти шимолидаги Уст Ишим туманининг Красноярка қишлоғи яқинида сақланиб қолгани маълум.

Қўлэзмада яна бундай сўзлар битилган: “Буюк авлиёлар Ишим қирғоғидан то Иртишгача етиб боришди. Иртиш аҳли жоҳиллари 360 нафар авлиёни ёвузларча қириб юборишди. Бухорои шарифга эса фақат 60 нафари қайтди”. Матнда шайхларнинг дафн этилган жойи ва силсиласи ҳам келтирилган. Сибир татарлари “Остона” деб атовчи қабристон ҳозирги жуғрофий харитада Туймен ва Омск вилоятларида, биргина мақбара Ханти-Мансия худудидаги Цингалада экани аён бўлди. Қўлэзмада айтилишича, шайхлар қозоқ Ўрта Ўрдаси хони қўшини билан Ишим дарёси бўйлаб шимол томон йўл олади. Ўрмон ва даштларни кезиб, Иртиш дарёсининг чап қирғоғи (Омск вилояти Уст Ишим тумани)га чиқадилар.

Авлиёлар қабри ҳозирги Уст Ишим тумани Улла Бурян қишлоғи ҳамда Туймен вилоятининг Вагай ва Тобол туманларида ҳам топилган. Демак, шайхлар қарвони дарё бўйлаб йўлда давом этиб, ўрмонзор ва ботқоқликлардан ҳам ўтишган.

Ришат Раҳимов “Остона”ни ўрганиш жараёнида қабрларнинг етмишдан ортиғини кўздан кечирди. Шайхлар қабрлари уч минг квадрат километрдан ортиқ майдоннинг турли жойларидан топилган. Бу худуд Омск вилояти Кускун Тевриз туманининг шимоли-шарқий бурчаги, Юргадаги Цингалнинг шимоли-



ғарбий бурчаги, Туймен худудидаги Андреевск кўлининг жануби-ғарбидан тортиб то вилоятнинг Аромашево қишлоғигача бўлган жойларни қамраб олади.

Қўлэзмада келтирилган ҳужжат-далиллар, “Остона” қабристони топилмалари Сибирга келган халқ орасидаги ривоятлар, қарвонда егулик, кийим-кечак ва қурол-яроқ ортилган аравалар, Ўрта Ўрда аскарлари, табиблар ва ёрдамчилар ҳам бўлганини тасдиқлайди. Шунингдек, қўлэзмада “Остона”да дафн этилган шахслар исмлари ҳам кўрсатилган.

Олимлар қарвони Ишим ва Иртиш туташган Қизилтўрадан ўтиб, ҳозирги Туйменгача борган. Йўлда кўпгина шайхлар шаҳид бўлишсада, маҳаллий аҳолининг кўпчилигини Исломга қакиришган. Шу боис “Сачара” охирида: “Бундан сўнг бу заминда Ислом нур таратиб, бу ердан кўпгина олиму фозиллар ва уламо-лар етишиб чикди”, деб битилган.

1994-95 йиллари Туймен ва Омскда Сибирга Ислом дини ёйилишининг 600 йиллиги нишонланди. “Мюзеум-студия” илмий текшириш маркази директори Ришат Раҳимовнинг изланишлари эса бу шарафли воқеага 800 йил бўлганини кўрсатмоқда.

Азизхон ҲАКИМОВ
тайёрлади.

